

Nr 48

Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Centralnämnden för fastighetsdata för budgetåret 1974/75, m. m.; given den 8 mars 1974.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

LENNART GEIJER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag till anslag till Centralnämnden för fastighetsdata för budgetåret 1974/75. Vidare föreslås ändrade riktlinjer för den av riksdagen år 1968 beslutade fastighetsregisterreformen. Genom de föreslagna ändringarna kommer i princip alla gårds-, by- och kvartersnamn att kunna behållas i det nya fastighetsregistret.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet den 8 mars 1974.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena ANDERSSON, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, FELDT, SIGURDSEN, GUSTAFSSON, ZACHRISSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *anslag till centralnämnden för fastighetsdata för budgetåret 1974/75, m. m.* och anför.

1 Inledning

Centralnämnden för fastighetsdata (CFD) har till uppgift att förbereda uppbyggnad av centrala fastighets- och inskrivningsregister, baserade på automatisk databehandling (ADB).

Nämnden leds av en styrelse. Till styrelsen är knutet ett råd med uppgift att verka för en samordning av nämndens verksamhet med verksamheten hos kommunala organ som kan komma att lämna uppgifter till eller utnyttja registren.

Chef för nämnden är en överdirektör. Inom nämnden finns fem enheter — en teknisk enhet, en fastighetsregisterenhet, en inskrivningsregisterenhet, en utvecklingsenhet och en administrativ enhet.

Nämnden har den 1 augusti 1973 omlokiserats från Sundbyberg till Gävle.

I 1968 års statsverksproposition (prop. 1968: 1 bil. 4 s. 10) lades fram förslag till vissa riktlinjer för en reform av fastighetsregistreringen. Riksdagen godtog förslaget (SU 1968: 2, 3LU 1968: 5, rskr 1968: 80). Beslutet innebär bl. a. följande. Ett nytt för land och stad enhetligt fastighetsregister läggs upp. Ett enhetligt beteckningssystem införs, fastigheternas läge anges med koordinater och ADB-teknik används för registret. Registret förläggs till en central datamaskin. Arbetet på reformen skulle enligt 1968 års beslut påbörjas omedelbart och genomförandet föregås av viss försöksverksamhet. Det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma hur det fortsatta utredningsarbetet och arbetet med att genomföra registerreformen skulle organiseras.

År 1970 fattade riksdagen beslut om en reform också på inskrivningsväsendets område (prop. 1970: 1 bil. 4 s. 44, SU 1970: 2, 3LU 1970: 8, rskr 1970: 96). Beslutet innebär, att ett nytt, centralt inskrivningsregister

skall införas, att ADB-teknik skall användas och att en central datamaskin skall användas. Införandet av det nya inskrivningsregistret skall föregås av försöksverksamhet.

Med stöd av riksdagens beslut år 1971 (prop. 1971: 1 bil. 4 s. 10, CU 1971: 5, rskr 1971: 49) gavs CFD sin nuvarande organisationsform den 1 juli 1971. CFD har till uppgift att förbereda uppbyggnad av centrala fastighets- och inskrivningsregister, baserade på ADB. Lantmäteristyrelsen svarar för fastighetsbeteckningsreformen och tillsammans med fastighetsregistermyndigheterna för övriga uppgifter som krävs för fastighetsregisterreformens genomförande och som inte ankommer på CFD. Domstolsväsendets organisationsnämnd (DON) leder arbetet med att förbereda fastighetsbokens innehåll för överförande till ett centralt inskrivningsregister, grundat på ADB, och inskrivningsmyndigheterna vid tingsrätterna utför beredning och sanering av innehållet i fastighetsböckerna. CFD skall i sitt arbete samråda med lantmäteristyrelsen och DON. Samarbetet med kommunerna sker bl. a. genom det till CFD knutna rådet.

CFD bedrev under år 1971 försöksverksamhet med ett ADB-system i Uppsala läns norra domsaga — med undantag av Östhammars kommun — samt Uppsala och Enköpings stadsregisterområden. På grundval av erfarenheter under bl. a. denna försöksverksamhet lade CFD i skrivelse den 28 april 1972 fram förslag till ett första driftsystem för ett centralt fastighetsregister och ett centralt inskrivningsregister (driftsystem 1).

År 1973 antog riksdagen den lagstiftning i fråga om inskrivningsväsende och fastighetsbildning som behövs för att reformen skall kunna genomföras (prop. 1973: 13, CU 1973: 9, rskr 1973: 80, SFS 1973: 98—101).

Vid anmälan av anslaget för Centralnämnden för fastighetsdata i 1973 års statsverksproposition behandlade jag CFD:s nyssnämnda systemförslag och redovisade de kostnader för projektet som CFD beräknat (prop. 1973: 1 bil. 4 s. 14). Jag anmälde därvid att kostnadsberäkningarna inte omfattade de indirekta kostnader kommunerna kan åsamkas genom fastighetsbetecknings- och fastighetsregisterreformerna. Jag framhöll också att frågorna om bl. a. dessa kostnader utreddes inom dåvarande civildepartementet.

Civildepartementet har nyligen redovisat resultatet av nämnda utredning i rapporten (Ds C 1973: 4) Fastighetsbeteckningsreformen.

I årets statsverksproposition (prop. 1974: 1 bil. 4 s. 91) har anmälts att frågan om anslag till CFD för budgetåret 1974/75 bör anstå i avvaktan på remissbehandlingen av civildepartementets rapport och den ytterligare beredning i ärendet som kan behövas och med anledning därav tas upp i en särskild proposition till 1974 års riksdag. Remissbehandlingen har nyligen avslutats och jag anhåller därför att nu få ta upp frågan.

2 Fråga om ändrade riktlinjer för fastighetsregisterreformen

2.1 Gällande ordning i fråga om fastighetsregistreringen

Gällande bestämmelser innebär att alla fastigheter i landet skall registreras. Registreringen sker i jordregister eller stadsregister. En fastighets belägenhet avgör i vilket register den skall föras in. I princip gäller att fastigheter på landsbygden skall föras in i jordregister och fastigheter i förutvarande städer och vissa andra tätorter i stadsregister. Jordregister förs sockenvis för varje län, och stadsregister förs inom områden som avgränsas från fall till fall.

När fastighet förs in i registret ges den en särskild beteckning. Denna beteckning måste vara unik. Det får således inte förekomma flera fastigheter med samma beteckning inom ett och samma registerområde. Fastighetsbeteckning i jordregister består inom socken av ett namn — i regel bynamnet — och två siffergrupper, åtskilda genom kolon (t. ex. Åby 1: 45). Stadsregister består av stadsägobok och tomtbok. I stadsregistret använder man för stadsägor enbart nummer (t. ex. stadsägan 1226), nummer jämte bokstavstillägg (t.ex. stadsägan 1226 A) eller flera nummer (t. ex. stadsägan 1226 + 1227 + 1228). För tomter används ett namn — kvartersnamnet — jämte ett nummer (t. ex. Haren 7). Tomtbeteckningar förekommer i viss utsträckning också inom områden med jordregister.

Fastighetsregistreringen ankommer enligt 19 kap. 6 § fastighetsbildningslagen (1970: 988; ändr. 1973: 99) på fastighetsregistermyndighet. Enligt huvudregeln är länsstyrelsen registermyndighet (1 och 43 §§ förordningen 1908: 74 s. 1 angående jordregister; 3 § stadsregisterkungörelsen 1971: 1010). Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer kan dock förordna att fastighetsregister i stället skall föras av kommunal registerförare. F. n. finns efter sådant förordnande 37 kommunala fastighetsregisterförare.

2.2 1968 års fastighetsregisterreform

2.2.1 Reformens huvuddrag

På grundval av betänkandet Fastighetsregistrering (SOU 1966: 63) och vid remissbehandlingen därav framkomna synpunkter lades i 1968 års statsverksproposition (prop. 1968: 1 bil. 4. s. 10) fram förslag till vissa riktlinjer för en reform av fastighetsregistreringen. Riktlinjerna godkändes som tidigare nämnts av riksdagen (SU 1968: 2, 3LU 1968: 5, rskr 1968: 80). Syftet med reformen var att dels rationalisera och förbilliga den nuvarande registreringen, dels göra registerinnehållet mera lättillgängligt. Man ville också göra det möjligt att utöka innehållet i registret med sådana ytterligare uppgifter om fastigheterna som behövs i olika sammanhang.

Riktlinjerna för reformen kan sammanfattas på följande sätt. Jordregistret och stadsregistret skall ersättas av ett nytt fastighetsregister. Fastighetsregistret skall vara enhetligt för hela landet och ha ett enhetligt beteckningssystem, utformat på i princip samma sätt som det system som f. n. används i jordregistret. Fastighetsbeteckning skall vara lokalisering, dvs. i beteckningen skall ingå ett namn med anknytning till allmänt kända geografiska begrepp. Varje kommun skall vara registerområde. Redovisningen av fastigheternas läge skall ske med angivande av koordinater. ADB-teknik skall användas. Reformen skall genomföras så snabbt som möjligt jämsides med fortsatt utredningsarbete. Det ankommer på Kungl. Maj:t att bestämma hur utredningsarbetet och arbetet med att genomföra registerreformen skall organiseras.

I överensstämmelse med de av statsmakterna godkända riktlinjerna för fastighetsregisterreformen utfärdades kungörelsen (1968: 379) om uppläggande av nytt fastighetsregister, m. m. (RUK). Kungörelsen som ändrats vid flera tillfällen, senast genom SFS 1973: 1172, innehåller dels bestämmelser om uppläggande av nytt fastighetsregister, dels särskilda bestämmelser om jordregister och om stadsregister för tiden till dess nytt fastighetsregister lagts upp.

2.2.2 Fastighetsbeteckningsreformen

Enligt RUK skall i det nya fastighetsregistret genomgående användas det beteckningssätt som nu används i jordregistret. Varje fastighet skall utgöra en registerenhet som tillhör visst registerområde. Som registerenhet betraktas inte bara fastighet utan även samfällighet som redovisas särskilt. Vaje kommun skall i regel utgöra ett registerområde med samma namn som kommunen. Till grund för registerenheternas beteckningar indelas registerområde i trakter. Trakt är en grupp av registerenheter och skall normalt ha namn om högst tjugo bokstäver (trakt-namn). Fastigheter som hör till samma trakt indelas i block. Ett block skall ha nummer om högst tre siffror (blocknummer). Fastigheterna inom varje block åsätts enhetsnummer. Fastighets registerbeteckning inom registerområde utgörs av traktnamnet och ett registernummer, vilket består av blocknumret och enhetsnumret åtskilda genom kolon (t. ex. Aspa 2: 31).

Registerenhet får inte ha samma registerbeteckning som annan registerenhet inom samma registerområde. I de fall där registerområde omfattar del av kommun får registerenhet inte åsättas samma registerbeteckning som registerenhet inom annan del av kommunen. Motsvarande regel gäller för det fall att den kommunala indelningen kan antas komma att ändras.

Indelning i trakter skall grundas på indelning i stadsdelar, socknar, byar eller därmed jämförliga områden. Traktindelningen skall bl. a. med avseende på traktnamn vara sådan att indelningen kan antas bli allmänt känd i orten. Vidare bör den vara lätt att tydligt redovisa på karta.

Bestämmelserna om registerbeteckning för fastighet äger för tiden till dess nytt fastighetsregister lagts upp motsvarande tillämpning vid förändring av jordregister. Som trakt anses därvid fastigheter som har samma namn och hör till samma by. Socken anses som registerområde. På motsvarande sätt skall de nya bestämmelserna tillämpas även då stadsregister läggs upp.

Om det är lämpligt med hänsyn till uppläggandet av nytt fastighetsregister eller behövt med hänsyn till bestämmelserna i RUK om förändring av jordregister eller stadsregister, skall registerbeteckning för fastighet i jordregister eller för fastighet eller samfällighet i stadsregister ändras. Sådan ändring kallas beteckningsrevision.

Innan beslut om traktnamn och traktindelning meddelas vid beteckningsrevision eller när stadsregister eller nytt fastighetsregister läggs upp m. m. skall berörda fastighetsägare genom kungörelse i tidning eller på annat lämpligt sätt genom fastighetsregistermyndighetens försorg beredas tillfälle att ta del av upprättat förslag till traktnamn och traktindelning. Berör sådan fråga ett större antal fastigheter eller kan frågan i annat fall antas ha intresse för kommun, skall samråd ske med kommunen.

Huvudansvaret för fastighetsbeteckningsreformen faller på lantmäteristyrelsen. Det ankommer således på lantmäteristyrelsen att besluta om registerbeteckning i nytt fastighetsregister, om traktnamn, traktindelning och blocknummer vid beteckningsrevision och vid uppläggande av stadsregister samt om inrättande av ny trakt samt traktens namn vid förändring av jordregister och stadsregister enligt RUK. Styrelsen får uppdraga åt fastighetsregistermyndighet att besluta i nämnda frågor. Enligt en författningsändring som trätt i kraft den 1 juli 1973 (SFS 1973: 424) skall beslut om traktnamn eller traktindelning fattas efter samråd med riksantikvarieämbetet och ortnamnsarkivet i Uppsala. Mot lantmäteristyrelsens beslut i fråga om registerbeteckning får talan inte föras.

Om särskilda skäl föreligger med hänsyn till uppläggandet av nytt fastighetsregister, får lantmäteristyrelsen medge undantag från bestämmelse i RUK.

2.2.3 Fastighetsbeteckningsreformens konsekvenser i vissa avseenden

Som tidigare nämnts innebär den beslutade beteckningsreformen att det beteckningssätt som nu används i jordregistret genomgående skall användas i det nya fastighetsregistret. Det nya registret skall, liksom jordregistret, grundas på landets primära indelning i byar och enstaka hemman. Detta innebär i princip att de gällande fastighetsbeteckningarna på landsbygden skall behållas medan fastigheterna inom nuvarande stadsregisterområden skall byta beteckning.

Emellertid måste en viss översyn ske också av landsbygdsfastigheternas beteckningar i samband med registerreformen. Anledningen härtill är bl. a. att registreringen av fastigheterna kommer att ske kommunvis och inte som i de nuvarande registren sockenvis. Som motiv till att kommunen skall ersätta socknen som registerområde har i första hand anförts att den primärkommunala indelningen har stor betydelse inom all administration och förvaltning samt inom samhällsplanering m. m. medan socknen nu för tiden knappast används som administrativ enhet i något annat sammanhang än just vid fastighetsregistreringen. Den sockenindelning som används där kan dessutom numera ändras vid fastighetsbildning enligt fastighetsbildningslagen. Det har därför ansetts naturligare och mera praktiskt att i stället anknyta fastighetsregistreringen till kommunen.

Som en följd av att kommun blir registerområde kommer ibland beteckningskollisioner att uppstå genom att fastigheter i skilda socknar men inom samma kommun har samma beteckning. I sådana fall kan det bli nödvändigt att ändra beteckning. Beteckningsbyten kan vidare bli nödvändiga för att tillgodose kravet på att fastighetsregisterbeteckning skall vara lokaliserande.

Den nu nämnda effekten förutsågs när riktlinjerna för reformen drogs upp. Det förutsattes därvid att man skulle slå vakt om de nuvarande namnen i registren, att beteckningsbyten skulle ske med stor försiktighet och att alla möjligheter skulle tas till vara för att bevara de kulturvärden som ligger i de gamla gårds- och sockennamnen (3LU 1968: 5).

2.2.4 Lantmäteristyrelsens anvisningar

Lantmäteristyrelsen har vid skilda tillfällen utfärdat anvisningar för verksamheten med fastighetsbeteckningsreformen. Av anvisningarna framgår bl. a. följande.

Fastighetsregistermyndighet har att upprätta förslag till traktindelning och traktnamn. Förslagen skall lämnas till lantmäteristyrelsen för teknisk granskning m. m. Därefter delas beslutsprocessen upp i två steg. I det första steget fattas beslut om vilka trakter och traktnamn som skall finnas i det nya fastighetsregistret och i det andra steget vilka registernummer fastigheterna skall ha inom trakterna. Anledningen till uppdelningen är att beslutet i namnfrågorna inte får läggas så nära övergången till det nya registret att det kan hindra registerreformen. Besluten om registernumren bör lämpligen fattas i direkt anslutning till omläggningen.

Det preliminära traktindelningsförslaget granskas från kulturhistorisk synpunkt av riksantikvarieämbetet, från språklig synpunkt av ortnamnsarkivet i Uppsala och vidare av lantmäteristyrelsen. Förslaget underhandsgranskas av vederbörande kommun. Efter justering av traktindelningsförslaget ställs det ut för fastighetsägarna. Efter utställningsförfa-

randet sänds traktindelingsförslaget till kommunens fullmäktige för yttrande. Fastighetsregistermyndigheten har därefter att med eget yttrande över inkomna erinringar och yttranden överlämna förslaget till lantmäteristyrelsen för slutligt beslut.

Med anledning av riksdagsbehandlingen av vissa motioner till 1972 års riksdag (CU 1972: 4) har lantmäteristyrelsen även utfärdat anvisningar angående införande av särskilt namn för fastighet i samband med fastighetsregisterreformen. Särskilt namn kan antecknas på begäran av fastighetsägare eller riksantikvarieämbetet, om fastigheten skall särskilt förknippas med namnet. Sådant namn kan vara antingen bebyggelsenamn med hävd — t. ex. gårdsnamn inom by — eller traktnamn som utgår ur registerbeteckningen vid beteckningsreformen. Det särskilda namnet utgör emellertid inte någon del av själva registerbeteckningen.

2.2.5 Reformens genomförande

Preliminära förslag till registerbeteckningar har upprättats i 22 län. Förslagen har emellertid hittills bearbetats endast beträffande Uppsala län, där enligt planerna beteckningsreformen skall vara genomförd i mitten av år 1974 samtidigt med uppbyggnaden av fastighets- och inskrivningsregistret. Utställning av förslagen har skett i länets samtliga kommuner.

Några slutliga beslut om nya registerbeteckningar för landsbygd inom ramen för den generella beteckningsreformen har ännu ej fattats. Beträffande vissa stadsregisterområden i Uppsala län, nämligen Uppsala, Enköping, Tierp, Öregrund och Östhammar, vilka ingått i försöksverksamheten för fastighetsdatapjektet, har emellertid slutliga beslut fattats om registerbeteckningar. Detsamma gäller områden av Luleå, Malmö, Nacka, Oskarshamns, Göteborgs, Södertälje och Trollhättans kommuner i samband med övergång till stadsregister. Slutligen skall nämnas att de nya principerna för beteckning av fastigheter i vissa fall tillämpats vid den översyn av registerbeteckningarna som sker t. ex. vid revidering av den ekonomiska kartan.

Beteckningsreformen avses bli genomförd efter Uppsala län i Gävle kommun, Stockholms län, Malmöhus län och delar av Göteborgs och Bohus län i nu nämnd ordning fram till hösten 1976 och för landet i övrigt under en femårsperiod därefter.

I ämbetsskrivelse den 29 juni 1973 till lantmäteristyrelsen har Kungl. Maj:t förordnat, att beslut enligt RUK i fråga om registerbeteckning i nytt fastighetsregister samt om traktnamn och traktindelning vid beteckningsrevision och vid uppläggande av stadsregister tills vidare inte får meddelas. Skälet härtill är att det ansetts lämpligt att avvakta resultatet av civildepartementets inledningsvis nämnda utredning om reformens konsekvenser innan ytterligare beslut om beteckningsändringar fattas.

2.2.6 *Kostnader för reformen*

Lantmäteristyrelsen har i februari 1973 uppskattat de direkta kostnaderna för beteckningsreformen till 11,1 milj. kr. för de statliga fastighetsregistermyndigheterna och 2 milj. kr. för de kommunala. Därtill kommer indirekta kostnader av olika slag, beträffande vilka inte någon närmare uppskattning skett.

2.3 **Kritiska synpunkter på fastighetsregisterreformen**

2.3.1 *Inledning*

Den år 1968 beslutade fastighetsregisterreformen och den däri ingående fastighetsbeteckningsreformen har i olika sammanhang utsatts för kritik. Sålunda har främst från kommunalt håll uttalats farhågor för att reformen kommer att åsamka kommunerna stora kostnader. En mindre genomgripande ändring har förordats, framför allt beträffande kvartersnamnen. Såväl inom institutioner och föreningar som bland enskilda hyser man vidare oro för att ändrade fastighetsbeteckningar kommer att medföra att gamla gårds-, ort- och sockennamn och till dessa knutna traditioner och andra kulturhistoriska värden går förlorade. Bl. a. har riksantikvarieämbetet hävdad att stora kulturvärden finns i den historiskt givna indelningen och i det levande namnbeståndet.

Från kommunalt håll har man också framfört önskemål om att den slutliga organisationen av fastighetsregistreringen skall fastställas så snart som möjligt. Man har därvid framfört önskemål om att de kommuner, som nu har egen fastighetsregistermyndighet, även i fortsättningen skall få ha sådan. Kungl. Maj:t har med anledning härav genom beslut den 30 mars 1973 anbefallt länsstyrelserna att senast den 15 augusti 1973 utreda och lämna förslag i frågan om fastighetsregistreringens organisation. Ärendet bereds f. n. inom bostadsdepartementet.

2.3.2 *Kostnaderna för beteckningsreformen*

Svenska kommunförbundet hemställde i skrivelse den 31 oktober 1972 till statsrådet och chefen för civildepartementet om en särskild utredning för att få fastighetsregisterreformens inklusive beteckningsreformens ekonomiska konsekvenser för kommunerna belysta.

Som skäl för sin framställning anförde förbundet att man inom kommunerna var bekymrad över de betydande kostnader, främst indirekta, som reformens genomförande förmodades åsamka kommunerna. Man oroade sig särskilt för de konsekvenser som beteckningsreformen skulle medföra för kommunala kartor och register. Till förbundet hade från kommunalt håll framförts att betydande kostnadsbesparingar skulle kunna göras genom en något annorlunda utformning av reformen.

Vid kommunförbundets skrivelse var fogade ett inom förbundet upprättat memorial av den 13 oktober 1972 och en promemoria rörande

fastighetsbeteckningsreformen, upprättad den 21 september 1972 av Svenska kommunal-tekniska föreningen.

Enligt nämnda memorial kommer beteckningsreformen att medföra att alla kartor där fastighetsbeteckningar är angivna måste revideras. Som exempel nämns ekonomiska kartan, primärkartor, registerkartor, översiktskartor av andra slag samt ritningar och kartor avseende gator, vägar, ledningar och andra tekniska anläggningar. Kostnaderna för dessa revideringar blir svåra att uppskatta, men den del som faller på kommunerna torde komma att uppgå till betydande belopp. Till kostnaderna för revideringen av kartmaterialet kommer kostnader för omläggning av alla de kommunala register som är upplagda efter fastighetsbeteckning (t. ex. register för debitering av konsumtionsavgifter).

Liknande synpunkter framförs i kommunaltekniska föreningens memoria. Där anförs dessutom att, utöver det officiella fastighetsregistret samt fastighetsböckerna hos våra domstolar, fastighetslängder med beteckningarna som sammanhållande element är av utomordentlig betydelse inom väsentliga delar av den offentliga administrationen, såsom inom folkbokföringen och skatteväsendet, hos fastighetsbildningsmyndigheterna, på kommunernas stadsingenjör-, stadsarkitekt- och fastighetskontor, el-, gas-, va- och renhållningsverk, gatukontor, brandväsende, hälsovårdsnämnder osv. Härtill kommer fastighetsförteckningar på banker och andra kreditinstitut samt enskilda företag som äger eller förvaltar fastigheter. Sammantaget blir det en synnerligen omfattande och därmed dyrbar uppgift att göra om alla dessa förteckningar och att anpassa tillhörande akter och bilagor efter de nya fastighetsbeteckningarna. Om beteckningsreformen genomförs, kommer också omfattande besvär och missförstånd att uppstå under en lång övergångsperiod i det dagliga umgänget mellan myndigheterna och allmänheten. De totala samhällskostnaderna för fastighetsregisterreformen kommer enligt föreningen att bli mycket stora. Någon klagande utredning av dessa kostnader, differentierade på stat, kommun och allmänhet har hittills inte redovisats. En väsentlig del av dessa kostnader kommer att kunna hänföras till beteckningsreformen, om denna skall genomföras. Föreningen anser att de nackdelar som uppstår genom fastighetsbeteckningsreformen och de kostnader en sådan reform för med sig kan överväga de obstridliga fördelar som reformen innebär. Mot bakgrund härav och på grund av erfarenheter som vunnits efter den tidpunkt då principbeslutet rörande fastighetsregisterreformen fattades ifrågasätter föreningen avslutningsvis om det inte är lämpligt att granska och eventuellt ompröva vissa delar av principbeslutet.

Liknande kritiska synpunkter har anförts också av företrädare för enskilda kommuner. Vidare har olika förslag till en modifiering av beteckningsreformen framförts.

2.3.3 Kulturhistoriska synpunkter m. m.

Den fråga i samband med beteckningsreformen som synes ha väckt den största uppmärksamheten i den allmänna debatten är reformens konsekvenser för det från kulturhistorisk synpunkt värdefulla beståndet av socken-, by- och gårdsnamn. Synpunkter på denna fråga har i skilda sammanhang framförts genom motioner, interpellationer och enkla frågor i riksdagen, av riksantikvarieämbetet, i pressen samt av olika organisationer, främst Samfundet för hembygdsvård, och enskilda. Synpunkterna kan i huvudsak sammanfattas på följande sätt.

1. 1968 års riksdagsbeslut om en reform av fastighetsregistreringen ur kulturhistorisk synpunkt fattades på felaktiga premisser, särskilt i vad gäller bortfallet av ortnamn.

2. Beslutet föregicks inte av remissbehandling genom kulturhistoriskt sakkunniga.

3. Beteckningsreformen synes möta stor oro och avsevärt motstånd i den allmänna opinionen, särskilt reformens betydelse för ortnamnen.

4. Den svenska sockenindelningen har genom sin hävd och stora historiska betydelse ett kulturhistoriskt egenvärde, som bör bevaras för framtiden. Detta sker lämpligast i fastighetsregistret.

5. Det svenska jordregistrets indelning i byar och hemman med tillhörande ortnamn är ett av de väsentliga vittnesbörderna om landets bebyggelse- och kolonisationshistoria, vars bevarande för framtiden är en kulturhistorisk miljövärdfråga av stor räckvidd.

6. Bebyggelsenamnen som levande språkliga och kulturella minnesmärken kommer genom beteckningsreformen att utsättas för stora risker att successivt och slumpartat försvinna.

7. En fastighetsregisterreform har stor betydelse för det framtida kulturhistoriska innehållet i den ekonomiska kartan, de förslagna registerkartorna och motsvarande kartor.

8. En modell för en fastighetsregisterreform, där anförda kulturhistoriska värden till alla väsentliga delar tillgodoses, bör prövas, varvid de tekniska lösningarna måste underordnas innehållet.

I debatten har också betonats det önskvärda i att de kulturminnesvårdande organen, särskilt riksantikvarieämbetet och ortnamnsarkivet i Uppsala, får inflytande på arbetet med beteckningsreformen.

2.3.4 Statsmakternas åtgärder med anledning av kritiken

Med anledning av att kritik mot främst fastighetsbeteckningsreformen framförts i olika motioner har riksdagen vid ett flertal tillfällen efter 1968 års beslut haft att ta ställning till reformen på nytt. Civilutskottet har i betänkanden CU 1971: 15, CU 1972: 4 och CU 1973: 7, som godtagits av riksdagen, behandlat beteckningsreformens konsekvenser. I betänkandena har betonats att det inom de uppdragna riktlinjernas ram finns möjlighet att tillgodose intresset av att bevara namntraditionen. I synnerhet i 1972 års utlåtande har riktlinjerna för reformen och alternativa lösningar ingående diskuterats. Utskottet stannade emellertid för att de antagna riktlinjerna borde gälla.

Civilministern har också i svar på enkla frågor och en interpellation vid 1970 och 1973 års riksdagar understrukt vikten av att man vid beteckningsreformen slår vakt om de kulturvärden som finns i de nuvarande fastighetsbeteckningarna.

Med anledning av kritiken mot beteckningsreformen tillsatte civilministern i slutet av år 1972 den i inledningen omnämnda utredningen inom civildepartementet för att belysa konsekvenserna av reformen i olika avscenden samt komma med förslag till eventuella ändringar i riktlinjerna.

Den i avsnittet 2.2.2 omnämnda ändringen i RUK liksom den i avsnittet 2.2.5 redovisade ämbetskrivelsen till lantmäteristyrelsen får också ses mot bakgrund av kritiken mot beteckningsreformen.

2.4 Civildepartementets utredning

2.4.1 Inledning

Utredningen har till fullgörande av sitt uppdrag genomfört vissa undersökningar. Uppläggningsen av dessa har skett i samråd med lantmäteristyrelsen, CFD, riksantikvarieämbetet, Svenska kommunförbundet och Samfundet för hembygdsvård.

I syfte att belysa det från kommunalt håll påvisade problemet med indirekta kostnader har utredningen sålunda gjort en undersökning i Nacka kommun (Nackaundersökningen). Nacka kommun valdes därför att en beteckningsrevision inom en del av kommunen nyligen genomförts och att en översyn av fastighetsbeteckningarna pågår inom andra delar av kommunen. Vidare har utredningen närmare studerat arbetet med beteckningsreformen i Uppsala län, där detta arbete kommit längst (Uppsalaundersökningen). Vid denna undersökning har särskild uppmärksamhet ägnats åt reformens konsekvenser för fem enskilda socknar. Med anledning av att förslag väckts om modifikationer i beteckningssystemet har utredningen även studerat såväl de föreslagna alternativen som andra tänkbara lösningar. Utredningen har därvid inhämtat upplysningar från olika myndigheter, bl. a. lantmäteristyrelsen och CFD, för att försöka klarlägga vilka konsekvenser de olika beteckningsalternativen skulle få för myndigheterna. Utredningen har slutligen gjort vissa mindre undersökningar rörande den nuvarande användningen av sockenbegreppet, kostnader för underrättelse till fastighetsägare om förslag till traktindelning och traktnamn samt förekomsten av fastighetsanknutna register hos banker och andra organ.

2.4.2 Nackaundersökningen

Undersökningen i Nacka kommun har gått till så att varje kommunalt förvaltningsorgans kontakter med och beroende av fastighetsdata och fastighetsbeteckningar kartlagts. Beteckningsrevisionens konsekven-

ser för dessa organ har därefter studerats. Behovet och beroendet av fastighetsdata varierar enligt utredningen starkt mellan olika förvaltningar. Flera av förvaltningarna har emellertid arbetsuppgifter som är direkt fastighetsanknutna, t. ex. förvaltningar som sysslar med markförvärv, exploatering samt plan- och byggnadsverksamhet. Vid åtskilliga förvaltningar finns arkiv eller register vars innehåll är fastighetsanknutet och upplagt med fastighetsbeteckningarna som sökbegrepp. För flera förvaltningar har beteckningsrevisionen således medfört att de nya beteckningarna fått antecknas på arkivakter, på registerkort o. dyl. och på kartor i vissa fall samt föras in i olika rutiner. För att underlätta detta arbete har korslistor, s. k. fastighetsnycklar, och visst kartmaterial tillhandahållits av den kommunala fastighetsregistermyndigheten. Arbetet har i övrigt ankommit på resp. förvaltning och, med visst undantag, utförts av dess egen personal.

Fördelarna med de nya fastighetsbeteckningarna har enligt utredningen varit mest påtagliga för fastighetsregistermyndigheten. Även andra förvaltningar har dragit fördel av de enhetliga beteckningarna. Den lokaliseringseffekten har därvid särskilt nämnts, eftersom de nya beteckningarna i jämförelse med stadsägobeteckningarna medfört en väsentlig förbättring. Nackdelar har emellertid också rapporterats. Bl. a. har traktindelningen enligt somliga gjorts för grovmaskig. Vidare har för vissa förvaltnings verksamhet betydelsefullt kartmaterial blivit inaktuellt.

Kostnaderna för ändrings- och omlägningsarbetet har enligt utredningen med ledning av förvaltningarnas uppgifter beräknats till 13 kr 70 öre per fastighet.

För att utröna i vad mån Nackaundersökningen berättigar till mera generella slutsatser har utredningen remitterat undersökningen till ett antal kommuner som valts ut i samråd med Svenska kommunförbundet. Yttranden har avgivits av Huddinge, Uppsala, Jönköpings och Kristianstads kommuner, av vilka de båda förstnämnda har kommunal fastighetsregistermyndighet.

Kommunerna har enligt utredningen anfört sammanfattningsvis följande. Någon mera ingående granskning av utredningsresultaten har av tidsskäl inte varit möjlig att genomföra. Kommunerna anser emellertid att utredningen lagts upp på ett riktigt sätt och att redovisningen i stort sett ger svar på de frågor man vill ha belysta. En mera ingående diskussion om beteckningsreformens långsiktiga konsekvenser — gamla fastighetsbeteckningar kommer förmodligen att användas under relativt lång tid, med ytterligare vissa anpassningskostnader som följd — hade dock enligt kommunerna varit önskvärd. Detsamma gäller de problem som sammanhänger med redovisning av beteckningar på kartor och liknande handlingar. Kommunerna framhåller också att undersökningsområdet har en tämligen unik fördelning av beteckningstyper. Av det to-

tala antalet fastigheter inom Nacka utgjordes nämligen 97 % av stadsägr.

Utredningen uppger att de fyra kommunerna för sin del med de förutsättningar som gällt för Nackaundersökningen uppskattat beteckningsreformens ekonomiska konsekvenser för dem med belopp som varierar mellan 11 och 17 kr. per fastighet.

2.4.3 Uppsalaundersökningen

Det nya fastighetsregistret skulle enligt planerna tas i formellt bruk med början i Uppsala län i mitten av år 1974. Arbetet med beteckningsreformen är därför långt framskridet inom detta län. I länets samtliga stadsregisterområden utom Grillby har enligt utredningen beteckningsreformen genomförts i samband med den försöksverksamhet som genomförts i länet.

Undersökningen har omfattat samtliga jordregisterområden inom Uppsala län och gjorts med utgångspunkt i att länets dåvarande sex kommunblock skall utgöra registerområden i det nya fastighetsregistret. Antalet socknar och levande, dvs. ej avregistrerade, fastigheter framgår av följande tabell.

Kommunblock	Socknar	Levande fastigheter
Uppsala	38	17 725
Enköping	35	8 217
Håbo	5	3 197
Tierp	8	9 001
Älvkarleby	1	3 779
Östhammar	12	9 511

Från lantmäteristyrelsen har utredningen inhämtat vissa uppgifter rörande beteckningsreformens konsekvenser i namnhänseende för länet. Dessa uppgifter grundar sig på fastighetsregistermyndighetens i samarbete med riksantikvarieämbetet reviderade, slutliga förslag till traktindelning och traktnamn. Med ledning av detta material har utredningen kommit fram till att omkring 67 % av länets jordregisternamn föreslås ändrade i något avseende. Många av de redovisade ändringarna innebär emellertid inte utsläckande av namn utan endast mindre korrigeringar av dessa, t. ex. ändring av stavning, tillägg eller borttagande av appellativ eller attribut, tillskapande av dubbelnamn med det ursprungliga namnet ingående som ett led i detta. Namnkollisioner har uppstått i omkring 900 fall (24 % av namnen). Vid namnkollision får högst en by eller motsvarande bibehålla sitt namn oförändrat. För att undvika att namn försvinner på grund av namnkollision har i betydande omfattning införts dubbelnamn. Räknas ändringarna i stället fastighetsvis, berörs 38,5 % av förslagen. Att procenten blir lägre sammanhänger enligt utredningen med att det i regel är små trakter (trakter bestående av

en eller ett fåtal fastigheter) som berörs av ändringar medan stora trakter (trakter bestående av många fastigheter) behåller sitt namn oförändrat.

Utredningen framhåller att de redovisade uppgifterna endast ger en grov bild av reformens konsekvenser i namnhänseende. Utredningen har därför valt ut fem socknar i länet för en närmare undersökning av reformens verkningar inom områden med olika struktur med avseende på fastighetsindelningen. Socknarna i fråga är Litslena, Kungs-Husby och Simtuna socknar i Enköpings kommunblock, Morkarla socken i Danne-mora kommun samt Älvkarleby socken som sammanfaller med Älvkarleby kommun. Detaljgranskningen för varje socken har omfattat socknens nuvarande fastighetsindelning, särskilt avseende namn på byar, enstaka hemman, avsöndringar osv., upprättade förslag till traktindelning och traktnamn för socknen, klassificering av orsak till ändring i förekommande fall samt klassificering av trakternas karaktär i olika avseenden (obebyggd, tätortscentrum, sockencentrum m. m.).

Resultatet av undersökningen visar enligt utredningen att bortfallet av namn varierar kraftigt mellan socknarna. I Älvkarleby försvinner således 80 % av jordregisternamnen (90 av 113), medan i Simtuna 26 % av namnen (18 av 68) försvinner. Totalt finns i de undersökta socknarna f. n. 291 jordregisternamn. Enligt förslagen till traktindelning och traktnamn kommer antalet motsvarande namn i det nya fastighetsregistret att uppgå till 125. Namnbortfallet uppgår således till 57 % eller, med bortseende från Älvkarleby, till 43 %. Av kartorna framgår att en betydande del av de namn som försvinner är namn på avsöndringar och andra små trakter. Några av namnen är enligt uppgifter som utredningen inhämtat från riksantikvarieämbetet bebyggelsehistoriskt värdefulla, dvs. namn som speglar bygdens kolonisation under skilda tidsperioder.

Utredningen har även undersökt på vilket sätt bestämmelserna i RUK om att berörda fastighetsägare skall beredas tillfälle att ta del av upprättade förslag till traktnamn och traktindelning tillämpats. Efter en redogörelse för denna undersökning konstaterar utredningen att de kungjorda utställningar, informationsmöten, affischkampanjer och tidningsartiklar som förekommit resulterat i ett antal erinringar och framställningar om anteckning av särskilt namn (jfr avsnittet 2.2.4).

Av framförda erinringar, totalt 40 stycken, har enligt utredningen flertalet avsett begäran om att fastighet skall få behålla nuvarande registernamn. I viss utsträckning grundar sig erinringarna på omständigheter som inte varit kända vid upprättandet av förslagen, t. ex. att en fastighetsägare genom förvärv av ytterligare mark skapat en brukningsenhet av sådan storlek att den i sig själv är tillräckligt stor för att utgöra en trakt. Anteckning av särskilt namn har begärts av fastighetsägare i sammanlagt 64 fall. Dessutom har riksantikvarieämbetet i många fall begärt sådan anteckning av registernamn som föreslagits utgå. Lant-

mäterienheten har i detta sammanhang för utredningen framhållit att tillämpningen av bestämmelserna om särskilt namn vållat vissa tolkningsproblem. Det har med ledning av önskemålen om anteckning av särskilt namn inte alltid gått att entydigt avgöra till vilken eller vilka fastigheter namnet skall hänföras. Lantmäterienhetens arbetsinsats för att tolka dessa önskemål uppges ha varit betydande.

Utredningen anför vidare att förslagen till traktindelning och trakt-namn har upprättats efter samråd med varje kommun. Flertalet kommuner har därvid framfört önskemål om en indelning i så stora trakter som möjligt, var och en med ett på kommunblocksnivå klart lokaliserande traktnamn. Efter utställningens slut har de slutliga förslagen överlämnats till kommunfullmäktige för formellt yttrande.

2.4.4 Undersökning av alternativ till det beslutade beteckningssystemet

Utredningen konstaterar att kritiken mot beteckningsreformen grundats dels på farhågor för att sockennamn samt gamla by- och gårdsnamn och till dessa knutna traditioner och kulturhistoriska värden går förlorade, dels på att reformen väntas medföra indirekta kostnader främst inom stadsregisterområden. I det sistnämnda fallet skulle enligt många mening betydande kostnadsbesparingar kunna göras, om kvartersnamn kunde bibehållas i registerbeteckningen. Med anledning av det i vissa delar föreliggande motsatsförhållandet mellan å ena sidan syftet med beteckningsreformen — enhetliga, enkla och lokalisierande fastighetsbeteckningar — och å andra sidan skilda intressen att så långt möjligt bevara nuvarande namn har utredningen ställt upp ett antal alternativa beteckningssystem och sökt klarlägga vad dessa innebär i olika avseenden. Alternativerna har utformats mot bakgrund av de önskemål om ändring i beteckningsreformen som i skilda sammanhang framförts till utredningen eller kommit fram under utredningsarbetet.

Med anledning av beteckningsreformens samband med ADB-systemet framhåller utredningen att arbetet med driftsystem 1 är relativt långt framskridet. Utvecklingen av datasystemen och överföringen av uppgifter beträffande Uppsala län har i princip slutförts och den s. k. laddningen av databanken för Uppsala län är nära förestående. Efter laddningstidpunkten behövs omkring ett halvårs försöksdrift, varunder de maskinella och manuella systemen arbetar parallellt. Utredningen påpekar med anledning härav att de tekniska systemen under driftsystem 1 har utformats utifrån förutsättningen att det skall finnas ett enhetligt beteckningssystem för fastigheter när systemet tas i bruk, utformat i enlighet med den beslutade reformen. Ändras sättet för beteckning av fastigheter, kräver detta således ombyggnader av datasystemen i större eller mindre grad. På samma sätt behöver visst ytterligare förberedelsearbete hos registermyndigheter och andra göras, om beteckningssystemet skall ändras. En försening av driftstarten blir då oundviklig. För-

seningens storlek beror i första hand på omfattningen av de modifieringar som måste göras.

Utredningen framhåller också att det vid sidan av CFD:s informationssystem finns ett flertal andra både statliga och enskilda system eller register i vilka data om fastigheter lagras och således fastighetsbeteckningar utnyttjas. Beteckningssystemets uppbyggnad och närmare utformning berör därför inte bara arbetet vid CFD.

Utredningen har diskuterat tio alternativa beteckningssystem, varav åtta (A—H) för jordregisterfastigheter och två (I och J) för stadsregisterfastigheter. Beträffande de sistnämnda råder enligt utredningen enighet om att beteckningssystemet för jordregisterfastigheterna bör tillämpas också på stadsägor. Alternativen I och J avser således endast att åskådliggöra möjligheterna att tillgodose önskemål från tjänstemän vid kommunala fastighetsregistermyndigheter och andra förvaltningar om att det nuvarande beteckningssättet för tomter med kvartersnamn och tomtnummer skall bibehållas.¹

Alternativ A

Beteckningsbyten genomförs endast i de s. k. kollisionfallen, dvs. de fall där trakter belägna inom olika delar av kommun har samma namn. Vid beteckningsbytet tillämpas generellt regeln att bynamnet kombineras med sockennamnet. Alternativet innebär att samtliga by- och gårdsnamn kan behållas, en del (omkring 10 %) dock endast i kombination med sockennamn. Socken som begrepp försvinner. Sockennamnet finns kvar endast i de fall då det kombineras med by- eller gårdsnamn.

Exempel: Aspa Berga 2: 11, Aspa Daltuna-Berga 4: 1

Alternativ B

Sockennamnet förs in i fastighetsbeteckningen som ett femte led med placering mellan kommun- och traktnamnet. Alternativet innebär att samtliga by- och gårdsnamn kan behållas. Även sockenbegreppet och sockennamnet behålls.

Exempel: Aspa Altuna Berga 2: 11, Aspa Daltuna Berga 4: 1

¹ Utredningens alternativa beteckningssystem åskådliggörs med olika exempel. Till utgångspunkt för de exempel som redovisas i det följande har valts tre fastigheter, alla belägna inom Aspa kommun. Fastigheternas nuvarande beteckningar framgår av följande uppställning som också innehåller de beteckningar som kan bli aktuella vid en reform enligt beslutade riktlinjer. Aspa kommun förutsätts därvid bli indelad i bl. a. trakterna Berga, Dalby och Söderås.

Nuvarande beteckningar

Berga 2: 11 i Altuna sn
Berga 4: 1 i Daltuna sn
Haren 5 i Staden

Beteckningar enligt RUK

Aspa Berga 2: 11
Aspa Dalby 4: 1
Aspa Söderås 9: 5

Alternativ C

Till fastighetsregisterbeteckningen fogas vid behov prepositionen "i" samt sockennamnet. Alternativet innebär att samtliga by- och gårdsnamn kan behållas. Socken som begrepp och namn kan i viss utsträckning leva kvar.

Exempel: Aspa Berga 2: 11 i Altuna, Aspa Berga 4: 1 i Daltuna

Alternativ D

Socken görs till registerområde i stället för kommun i det nya registret. Alternativet innebär att någon beteckningsreform inte behöver göras beträffande jordregisterfastigheterna.

Exempel: Altuna Berga 2: 11, Daltuna Berga 4: 1

Eftersom det förekommer flera socknar med samma namn i landet räknar utredningen emellertid med att registerbeteckningen åtminstone vid kommunikation med ADB-systemet måste innehålla en kod (t. ex. kommun- eller länskod) för att socknarna skall kunna särskiljas.

Exempel: C-Altuna Berga 2: 11 eller 0304-Altuna Berga 2: 11

Alternativ E

Sockennamnet görs generellt till traktnamn. Alternativet innebär att samtliga by- och gårdsnamn försvinner. Möjlighet föreligger dock att anteckna dessa i registret som s. k. särskilt namn. Socken behålls som begrepp och namn.

Exempel: Aspa Altuna 2: 11, Aspa Daltuna 4: 1

Alternativ F

Fastighetsregisterbeteckningen utformas som en numerisk kod, t. ex. ett nummer uppbyggt enligt samma princip som personnumret. Alternativet innebär att samtliga by- och gårdsnamn försvinner. Namnen kan dock antecknas som s. k. särskilt namn. Socken försvinner som begrepp och namn.

Exempel: 430102—3711, 090202—0431

Alternativ G

Traktindelningen genomförs på lämpligt sätt enligt den beslutade reformen. Traktnamnen ersätts emellertid med koder (traktnummer) och nuvarande by- och gårdsnamn antecknas som s. k. särskilt namn. Alternativet innebär att samtliga by- och gårdsnamn försvinner i själva beteckningen men behålls som särskilda namn. Socken försvinner som begrepp och namn.

Exempel: Aspa 11 2: 11 (Berga), Aspa 18 4: 1 (Berga)

Alternativ H

By- eller gårdsnamnet kombineras med uppgift om sockentillhörighet. Detta kan ske antingen genom att socken- och by/gårdsnamnet ge-

nerellt förenas eller genom att särskilda sockenkoder (inom t. ex. kommun) införs. Alternativet innebär att samtliga by- och gårdsnamn kan behållas. Socken bevaras som begrepp men försvinner som namn ur beteckningen, om kodsystemet väljs.

Exempel: Aspa 01—Berga 2: 11, Aspa 03—Berga 4: 1

Alternativ I

Kvartersnamn och tomtnummer placeras in på block- resp. enhetsnummernivå. Alternativet innebär att äldre kvartersbeteckningar kan bevaras i valfri utsträckning.

Exempel (jfr alternativ H): Aspa 04—Söderås Haren 5

Alternativ J

Kvartersnamn förs in på traktnamnsnivå. Alternativet innebär liksom det föregående att äldre kvartersbeteckningar kan bevaras i valfri utsträckning.

Exempel (jfr alternativ H): Aspa 04—Haren 5

Utredningen har även redovisat vilka kostnader och förskjutningar i ADB-systemets tidsplaner som de olika lösningarna kan beräknas medföra.

2.4.5 Utredningens överväganden och förslag

Utredningen konstaterar inledningsvis att diskussionen om fastigheternas beteckningar i högre grad har gällt beteckningsbytenas omfattning än beteckningarnas framtida utseende. Detta har lett till att avvägningar rörande eventuella namnbyten kommit att göras från fall till fall, ett förhållande som enligt utredningen kan medföra nackdelar för den samlade lösningen. Utredningen ställer sig för sin del tveksam till om reformen i dess nuvarande utformning i tillräcklig grad tjänar de syften som ursprungligen avsetts med den. Framför allt ifrågasätts om namnen får någon egentlig lokaliseringseffekt på kommunnivå, om antalet trakter blir så stort som nu förutsätts i de slutliga förslagen. Utredningen vill emellertid inte göra gällande att önskemålen om lokaliseringseffekt bör ges större tyngd vid de avvägningar som görs än intresset att bevara de nuvarande namnen. Tvärtom kan det enligt utredningen ifrågasättas om kravet på lokaliseringseffekt bör upprätthållas i de enskilda fallen, om själva huvudprincipen försvinner i den samlade lösningen.

Som argument för ett bibehållande av socknen som registerområde har enligt utredningen i debatten anförts dels att alternativet skulle medföra större möjligheter att bevara traditioner och andra värden som är knutna just till sockenbegreppet, dels att byten av by- och gårdsnamn kan undvikas. Enligt utredningens mening har frågan om valet av registerområde överbetonats. Sockenindelningen kommer att redovisas i det nya fastighetsregistret och kan således visas på ADB-systemets termi-

naler och i de dokument som utgår från systemet på samma sätt som kommunindelningen. Från traditionssynpunkt torde det därför inte spela någon avgörande roll om socken eller kommun är registerområde. För det sistnämnda alternativet talar bl. a. att kommun i större utsträckning än socken enligt utredningens och tidigare gjorda undersökningar redan används för att lokalisera fastigheter i många sammanhang. Beträffande argumentet om färre namnbyten anför utredningen att undersökningen av alternativa beteckningssystem visar att det finns flera andra möjligheter att nå ett sådant syfte.

Ett enhetligt beteckningssystem förutsätter enligt utredningen att även de s. k. tomtbeteckningarna, som i hela landet uppgår till omkring en halv miljon, fogas in i systemet. Enligt utredningen finns det emellertid skäl som talar för att de nuvarande tomtbeteckningarna behålls. Ett sådant skäl är att användningen av kvartersnamn och tomtbeteckningar är utbredd inom de kommunala förvaltningarna, där de förekommer i samband med t. ex. tomtindelning, exploatering och byggande. Ett annat skäl är att kostnaderna för reformen, inte minst de indirekta kostnaderna (jfr avsnittet 2.4.2), kan reduceras, om nuvarande system behålls. Beträffande de indirekta kostnaderna framhåller utredningen vidare att den inte närmare undersökt vilka kostnader som kan uppkomma för andra än kommunala organ. Utredningen utgår emellertid ifrån att beteckningsreformen kommer att åsamka även statliga och enskilda organ betydande kostnader, varför reformen inte bör göras mera omfattande än vad som är nödvändigt.

Utredningen har vid sina överväganden funnit att riktlinjerna för beteckningsreformen bör ändras. Ändringarna bör därvid ges en inriktning som främjar möjligheterna att i större utsträckning behålla nuvarande beteckningar på landsbygdsfastigheter och fastigheter inom kvarter. Med hänsyn till att utvecklingen av de tekniska systemen inom fastighetsdatapjektet befinner sig i ett långt framskridet skede bör emellertid hänsyn tas också till vilka konsekvenser en ändring kan medföra för ADB-systemet. Vid val mellan alternativ som vid en sammanvägning av andra synpunkter kan anses likvärdiga bör därför enligt utredningen det alternativ väljas som medför minst ombyggnadsarbete och tidsmässigt kortast försening av reformens driftstart. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att ett beteckningssystem införs som till sin principiella uppbyggnad ansluter till det i avsnittet 2.4.4 redovisade alternativet H (Aspa 01 Berga 2: 11).

Systemet bör tillämpas såväl för landsbygd som i tätort. För fastigheter som är belägna inom kvarter bör emellertid alternativt få tillämpas ett beteckningssätt med kvartersnamn i enlighet med alternativ J (Aspa 04 Haren 5).

Det av utredningen föreslagna beteckningssystemet skiljer sig från det tidigare beslutade genom att en särskild områdeskod (nummer) förs

in mellan kommun- och trakt- (eller kvarters-) namnen. Denna kod kan för landsbygdsområden anslutas till sockenindelningen. Detta betyder att sockennamnet kan leva kvar som beteckningsdel i manuella rutiner. Det kan också skrivas ut i de dokument och handlingar som lämnar ADB-systemet. För tätortsområden kan koden anslutas till stadsdelsområden eller annan indelning som anses lämplig.

Sockenindelningen stämmer inom landsbygdsområden i allmänhet relativt väl överens med församlingsindelningen. För församlingar har redan en kod införts, nämligen statistiska centralbyråns församlingskod. Utredningen har inte närmare undersökt i vad mån en anslutning kan ske till denna kod men antar att sådan anslutning skulle innebära fördelar från samordningssynpunkt. Införande av en speciell kod för socken, med den anknytning mellan koden och traktnamnet som utredningen föreslår, torde emellertid enligt utredningen inte försämra möjligheterna till samordning eller integration mellan olika system och register i jämförelse med det beslutade beteckningssystemet.

Om en beteckningsdel som hänför sig till sockenindelningen införs, måste redovisningen av denna indelning enligt utredningen finnas kvar på sådana kartor som redovisar fastighetsindelningen.

Det föreslagna beteckningssystemet skiljer sig från det beslutade också genom att kvarters- och tomtbeteckningar skall få finnas. Enligt utredningens mening bör möjlighet härvidlag finnas att bestämma från fall till fall vilket av de två föreslagna beteckningssätten som skall utnyttjas. I de kontakter som utredningen haft med vissa kommuner har framkommit att det övervägande antalet kommuner ser klara fördelar i att behålla kvartersnamnen, medan för andra en övergång till traktnamn ter sig fördelaktigast.

Genom det föreslagna systemet kan enligt utredningen i princip alla gårds-, by- och kvartersnamn behållas. En viss översyn av beteckningarna bör emellertid ske även fortsättningsvis i samband med övergången till ADB-driften. Av praktiska skäl bör t. ex. särskilt långa beteckningar, i första hand fastighetsbeteckningar sammansatta av flera namn, rensas ut.

De nya riktlinjer för fastighetsregisterreformen som föreslagits medför enligt utredningen att ändringar får göras i RUK och med stöd av denna utfärdade föreskrifter. Bl. a. måste kravet på traktnamnets lokaliserande effekt mjukas upp eller slopas. Vidare bör bestämmelserna om anteckning av särskilt namn på fastighet kunna mönstras ut. De föreslagna ändringarna motiverar också att handläggningsrutinerna för reformgenomförandet ändras beträffande jordregisterområden. Efter som antalet beteckningsbyten torde bli förhållandevis få föreslår utredningen att utställningsförfarandet ersätts av personliga underrättelser till berörda fastighetsägare. Nuvarande ordning bör emellertid behållas beträffande stadsregisterområden.

Till utredningen har anmälts behov av ett särskilt organ för ortnamnsfrågor. Utredningen har inte funnit anledning att inom ramen för sitt utredningsuppdrag behandla denna fråga men hänvisar till att lantmäteristyrelsen och rikets allmänna kartverk i sin gemensamma anslagsframställning för budgetåret 1974/75 hemställt om medel till en rådgivande nämnd i ortnamnsfrågor, som skulle knytas till det nya lantmäteriverket.

Den ombyggnad av datasystemen som behöver genomföras i anledning av förslagen har av utredningen beräknats ta i anspråk en tid av $\frac{1}{2}$ —1 år och resurser motsvarande 6 månår. Härtill kommer kostnader för system- och programtester. Driftkostnaderna beräknas öka med sammanlagt 600 000 kr. under driftsystem 1, dvs. tiden fram t. o. m. år 1977.

Förslagen medför att fastighetsregistermyndigheternas kostnader och de s. k. indirekta kostnaderna för reformen minskar. På grundval av material som utredningen redovisat i annat sammanhang kan registermyndigheternas kostnader beräknas minska till hälften, eller med sammanlagt omkring 7 milj. kr. Med stöd av de uppgifter som kommit fram genom Nackaundersökningen kan de indirekta kostnaderna för kommunerna beräknas minska med 8 milj. kr. Förslagen kommer också att medföra minskade omlägningskostnader för statliga myndigheter, banker, försäkringsbolag och andra organ som har fastighetsanknutna register.

Arbetet med fastighetsregisterreformen har framskridit så långt att överföringen av uppgifter från de skrivna registren till maskinläsbart medium i princip har avslutats beträffande Uppsala län. Enligt vad utredningen inhämtat har emellertid arbetet härvidlag ännu inte medfört låsningar till nya beteckningar. Möjlighet finns således att tillämpa de riktlinjer för beteckningsreformen som utredningen föreslagit även för Uppsala län. Det är enligt utredningens uppfattning ett oeftergivligt krav att beteckningarna till sin principiella uppbyggnad har samma utformning i alla områden som skall ingå i systemet. Den särskilda områdeskoden måste sålunda införas också beträffande Uppsala län, om den skall tillämpas i landet i övrigt.

2.5 Remissyttrandena

Efter remiss av utredningens rapport har yttrande avgetts till chefen för bostadsdepartementet av Svea hovrätt, centralnämnden för fastighetsdata (CFD), domstolsväsendets organisationsnämnd (DON), kammarkollegiet, statskontoret, statistiska centralbyrån (SCB), bankinspektionen, riksrevisionsverket (RRV), riksskatteverket (RSV), riksarkivet, riksantikvarieämbetet, statens planverk, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk (RAK), domänverket, ortnamnsarkivet i Uppsala, länsstyrel-

serna i Stockholms, Uppsala, Gotlands, Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus och Gävleborgs län, datainspektionen, statens vägverk, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet, datasamordningskommittén, Stockholms kommun, Huddinge kommun, Nacka kommun, Norrtälje kommun, Sollentuna kommun, Solna kommun, Södertälje kommun, Täby kommun, Uppsala kommun, Östhammars kommun, Enköpings kommun, Älvkarleby kommun, Gotlands kommun, Malmö kommun, Helsingborgs kommun, Landskrona kommun, Lunds kommun, Göteborgs kommun, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Samfundet för hembygdsvård, Svenska bankföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska kommunal-tekniska föreningen (SKTF) Svenska kommunförbundet, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges allmänna hypoteksbank, Sveriges domareförbund, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges jordbrukskassförbund, Sveriges lantmätareförening (SLF).

Remissinstanserna har bifogat yttranden, riksarkivet från landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Visby och Härnösand, ortnamnsarkivet i Uppsala från dialekt- och ortnamnsarkiven i Lund och Umeå och institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs universitet, länsstyrelsen i Kalmar län från Kalmar kommun, länsstyrelsen i Gotlands län från Gotlands hembygdsförbund samt lantbruksstyrelsen från lantbruksnämnderna i Stockholms, Uppsala, Kalmar, Gotlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus och Gävleborgs län.

Yttrande över rapporten har dessutom inkommit från Sällskapet S:t Eskil i Eskilstuna.

En inom bostadsdepartementet upprättad sammanställning av remissyttrandena torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*.

3 Driftsystem

CFD bedrev under år 1971 försöksverksamhet med ett ADB-system i Uppsala läns norra domsaga — med undantag av Östhammars kommun — samt Uppsala och Enköpings stadsregisterområden. På grundval av erfarenheter under bl. a. denna försöksverksamhet lade CFD i skrivelse den 28 april 1972 fram förslag till ett första driftssystem för ett centralt fastighetsregister och ett centralt inskrivningsregister (driftsystem 1). Förslaget innebar att driftsystem 1 tas i bruk den 1 juli 1974 i Uppsala län och att det därefter successivt utvidgas att omfatta Gävle kommun, Stockholms län samt delar av Malmöhus och Göteborgs och Bohus län. Fastighetsregistermyndigheterna och inskrivningsmyndigheterna i dessa områden förbinds enligt förslaget med en dator över terminaler

som ansluts till datorn över telenätet. De centrala registren innehåller enligt förslaget i stort sett de uppgifter som redovisas i nuvarande fastighetsregister och fastighets- och tomträttsböckerna. Nämnda myndigheter svarar för att registren hålls aktuella och CFD ansvarar för system och drift. Enligt förslaget beräknas driftsystem 1 kunna avlösas av ett rikssystem — driftsystem 2 — i slutet av år 1976.

I 1973 års statsverksproposition föreslogs att ett första driftsystem — driftsystem 1 — skulle införas för begränsade delar av landet samt att det skulle ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om vilka områden systemet skulle omfatta. Riksdagen godtog förslaget (prop. 1973: 1 bil. 4 s. 24, CU 1973: 8, rskr 1973: 79).

Kungl. Maj:t har sedermera den 30 mars 1973 uppdragit åt CFD att efter samråd med datasamordningskommittén (Fi 1973: 03) utarbeta förslag till ett andra driftsystem — driftsystem 2 — och därvid särskilt beakta möjligheterna till alternativa lösningar. I samma beslut har Kungl. Maj:t i fråga om den fortsatta planeringen i fastighetsdataprojektet uttalat, att CFD och övriga berörda myndigheter skall utgå från att driftsystem 1 får omfatta högst Uppsala län, Gävle kommun, Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län.

Arbetet under budgetåret 1973/74 skall enligt beslutet vidare inriktas på frågor som gäller uppbyggnad av fastighets- och inskrivningsregister för Uppsala län, Gävle kommun och Stockholms län och bedrivs med sikte på att driftsystem 1 skall tas i bruk för Uppsala län den 1 juli 1974.

4 CFD:s anslagsframställning avseende budgetåret 1974/75

CFD avgav anslagsframställning för budgetåret 1974/75 avseende sitt verksamhetsområde den 28 augusti 1973. Myndigheten har därefter med anledning av det förslag som lagts fram i civildepartementets rapport (Ds C 1973: 4) Fastighetsbeteckningsreformen kompletterat anslagsframställningen genom skrivelse den 26 februari 1974. CFD har därvid i huvudsak anfört.

4.1 Driftsystem 1

Under år 1973 har de verksamheter som ingår i utvecklingen och genomförandet av driftsystem 1 prioriterats med sikte på driftstart den 1 juli 1974 i Uppsala län. Hela projektet var emellertid av olika skäl försenat med omkring två månader vid årsskiftet 1973/74.

Sedan rapporten Fastighetsbeteckningsreformen lagts fram, avbröt CFD pågående arbete och påbörjade i stället förberedelser för att passa driftsystem 1 till det beteckningssätt utredningen föreslagit.

CFD:s plan för införande av driftsystem 1 går nu ut på att databanken laddas med uppgifter om fastigheter så snart det kan ske efter statsmakternas ställningstagande i fråga om fastigheternas beteckningar. Uppgifter om samtliga fastigheter i Uppsala län har redan överförs till maskinläsbart medium. Vid laddningen måste emellertid de nya beteckningarna vara kända. De till maskinläsbart medium överförda uppgifterna måste därför kompletteras med de nya beteckningarna innan laddningen kan ske. För att få igång enhetliga handläggningsförsök så tidigt som möjligt bör enligt CFD de uppgifter som ingår i laddningen aktualiseras omedelbart därefter. Denna s. k. engångsajourföring bör till en början koncentreras till Uppsala tingsrätts område (Uppsala kommun) så att handläggningsförsök kan påbörjas inom Uppsala kommun vid månadskiftet oktober—november 1974. Försöken bör pågå i ca ett halvt år. Under tiden för handläggningsförsöken kan övriga delar av länet ajourföras.

Överföring till maskinläsbart medium av uppgifter om fastigheter i andra län än Uppsala län bör enligt CFD inte ske förrän driftsystem 1 testats under så lång tid inom Uppsala län att man förväntat sig om att systemet fungerar väl. Det kan ske tidigast vid årsskiftet 1974/75. Enligt CFD kan det knappast bli aktuellt att under budgetåret 1974/75 göra överföringar av uppgifter om fastigheter för andra områden än Gävle kommun.

Den planering som genomförts vid CFD och som redovisats översiktligt i det föregående bygger på förutsättningen att riktlinjerna för beteckningsreformen ändras i enlighet med förslaget i civildepartementets rapport. Planeringen bygger också på vissa antaganden i fråga om redovisning m. m. i inskrivningsregistret.

CFD har ingående övervägt om CFD skulle ha avbrutit reformgenomförandet intill dess statsmakternas ställningstaganden till rapporten föreligger. Det skulle emellertid ha fått till följd att det arbete som lagts ned på dataöverföring av inskrivningsuppgifter i Uppsala län skulle blivit bortkastat. Registreringen skulle i så fall ha fått genomföras på nytt. Ett beslut om avbrytande av reformgenomförandet skulle också fått relativt stora ekonomiska konsekvenser. Man kan inte heller bortse från de psykologiska effekter som ett sådant beslut skulle få för den personal hos registermyndigheterna och vid CFD som under lång tid målmedvetet arbetat med projektet. Den föreslagna planen för införande av driftsystem 1 är enligt CFD snäv med praktiskt taget inga tidsreserver. Såvitt CFD kan bedöma är emellertid planen realistisk om ställningstagandet i de frågor som är under prövning föreligger under våren 1974.

Att CFD arbetar på grundval av vissa antaganden betyder inte att systemutformning o. dyl. till alla delar låsts. Modifieringar är tänkbara ytterligare någon tid. Skulle emellertid statsmakternas ställningstagande

i t. ex. beteckningsfrågan innebära en lösning som ur systemteknisk synpunkt ligger utanför de förutsättningar som CFD arbetar med kan reformgenomförandet emellertid ej följa den redovisade planen.

4.2 Driftsystem 2, m. m.

CFD har lagt upp utredningen om driftsystem 2 på bred bas och samarbetar härvid med datasamordningskommittén, riksskatteverket och statskontoret.

Efter samråd med datasamordningskommittén uppdrog CFD under sommaren 1973 åt Statskonsult AB att genomföra en förstudie avseende driftsystem 2.

Enligt uppdraget skulle konsulten belysa vilka systemlösningar som är möjliga och därefter ange ett antal alternativ som bör studeras närmare i det fortsatta arbetet. Minst ett av dessa alternativ skulle avse en regionaliserad lösning och minst ett en samordnad lösning med systemet för folkbokföring och beskattning.

Statskonsult har för kort tid sedan presenterat en rapport i ämnet. Företaget redovisar där 12 olika systemlösningar och rekommenderar fem av dessa för vidare studier.

Av dessa är ett snarlikt driftsystem 1 under det att ett annat innebär en direkt vidareutveckling av detta system. Ett av de rekommenderade alternativen bygger på mikrofilmteknik och central placering av utrustning för kopiering och distribution till berörda myndigheter av mikrofilmer. Två av de fem rekommenderade alternativen innebär regionaliserade lösningar av CFD-systemet.

De tre förstnämnda alternativen ligger på samma kostnadsnivå. Alternativen med regionaliserad lösning ligger på högre kostnadsnivåer. Det ena medför mer än dubbelt så höga kostnader och det andra nästan dubbla kostnader jämfört med något av de övriga rekommenderade alternativen.

CFD framhåller att de slutsatser och förslag som presenteras i rapporten är konsultens egna och får inte tas som ett uttryck för CFD:s eller någon annan myndighets ställningstagande i frågorna.

CFD, som nu beräknar att driftsystem 2 kan genomföras först under år 1978, avser att driva det fortsatta utredningsarbetet beträffande detta system i sådana frågor som rör ADB-teknik, möjligheter till regionalisering m. m. i samarbete med datasamordningskommittén, riksskatteverket och statskontoret.

Det fortsatta arbetet med driftsystem 2 bör enligt CFD pågå parallellt med införandet och driften av system 1. De frågor som behöver studeras är i flera avseenden desamma. Resultaten av analyser och utvärderingar som bör göras när driftsystem 1 tas i bruk bör nyttiggöras i utredningen om driftsystem 2.

CFD nämner särskilt två sådana gemensamma utvärderings- och analysområden. Det ena rör sådana effekter av datasystemet som intäkter, rationalitet, personalbesparingar etc. Det andra rör inpassningen av systemet i fastighetsbildnings- och näralliggande verksamheter.

CFD avser att under budgetåret 1974/75 i samarbete med berörda organ inom domstolsväsendet och lantmäteriet genomföra ingående utredningar och analyser i de avseenden som nu berörts. Analyserna avses också omfatta sådana frågor som kvalitet och säkerhet i datasystemet. CFD avser att redovisa resultatet för Kungl. Maj:t efter handläggningsförsök.

4.3 Programindelning

CFD föreslår följande indelning i program under budgetåret 1974/75.

- 1 Förberedelser för reformgenomförande
- 2 Reformgenomförande
- 3 Produktion
- 4 Försöksverksamhet

4.3.1 Förberedelser för reformgenomförande

Förberedelser för genomförandet av beslutade reformer avser utveckling av system för överföring av data till fastighets- och inskrivningsregistren, utveckling av driftsystem 1 och driftsystem 2 och utredningar om registrens innehåll och användning.

Systemet för överföring av uppgifter från fastighetsregister och fastighets- och tomträttsböcker till maskinläsbart medium behöver ändras under budgetåret 1974/75. Kostnaderna under delprogrammet beräknas till i runt tal 1 400 000 kr.

Utvecklingen av driftsystem 1 slutförs i huvudsak under 1973/74. Under 1974/75 görs emellertid vissa modifieringar i och tillägg till systemen. Kostnaderna under budgetåret 1974/75 beräknas till 2 870 000 kr.

Utredningarna om driftsystem 2 beräknas till i runt tal 1 300 000 kr.

Inom delprogrammet Registrens innehåll och användning färdigställs bl. a. utredningar om nya datatyper i databanken. Kostnaderna härför beräknas till i runt tal 1 600 000 kr.

4.3.2 Reformgenomförande

Reformgenomförande avser registeröverföring, koordinatregistrering, namnregister till beteckningsreformen samt utbildning och information. Under budgetåret 1974/75 beräknas uppgifter om fastigheter i Gävle

kommun kunna överföras till maskinläsbart medium. Denna överföring inleds tidigast vid kalenderårsskiftet 1974/75.

Kostnaderna för registeröverföring beräknas till 1 348 000 kr.

Koordinatregistreringen kommer att omfatta omkring 150 000 fastigheter inom bl. a. Kalmar län och delar av Göteborgs och Bohus län. Kostnaderna beräknas till 1 135 000 kr.

Information och utbildning planeras för användare av driftsystem 1 i Gävle kommun och inom delar av Stockholms län till en beräknad kostnad av drygt 410 000 kr.

4.3.3 Produktion

Programmet omfattar kostnader för bl. a. driftledning, systemunderhåll, datorbearbetningar, terminaler, datatransmission och distribution från den tidpunkt då driftsystem 1 skall tas i bruk. Detta beräknas ske i slutet av budgetåret 1974/75.

På grund av osäkerheten beträffande tidpunkten för driftstart under budgetåret 1974/75 tar CFD under detta program endast upp kostnaderna för särskilda bearbetningar, såsom framtagande av fastighetsförteckningar. Kostnaderna beräknas bli täckta genom avgifter.

4.3.4 Försöksverksamhet

Under programmet Försöksverksamhet redovisas kostnaderna för öppethållande av informationssystemet, för terminaler, datatransmission m. m. fram till övergång till drift i driftsystem 1 med rättsverkan. Eftersom CFD inte nu kan ange tidpunkten exakt, redovisar CFD alla kostnader av angivna slag under programmet. Kostnaderna beräknas till 6 488 000 kr.

5 Departementschefen

5.1 Inledning

Centralnämnden för fastighetsdata (CFD) har till uppgift att förbereda uppbyggnad av de centrala fastighets- och inskrivningsregister, baserade på automatisk databehandling (ADB), som skall byggas upp enligt beslut av 1968 och 1970 års riksdagar. Arbetet vid verket har hittills bedrivits med utgångspunkt i att fastighetsbeteckningarna skall utformas enligt de riktlinjer som drogs upp i samband med 1968 års beslut om uppläggande av ett nytt fastighetsregister.

Inom civildepartementet slutfördes under år 1973 en utredning som syftade till att belysa konsekvenserna av reformen i skilda hänseenden. Resultatet av utredningen redovisas i rapporten (Ds C 1973: 4) Fastighetsbeteckningsreformen, som innehåller förslag till ändringar i riktlinjerna för fastighetsregisterreformen.

I årets statsverksproposition (prop. 1974: 1 bil. 4 s. 91) anmälde jag att frågan om anslag till CFD för budgetåret 1974/75 borde anstå i avvaktn på remissbehandlingen av civildepartementets rapport och den ytterligare beredning i ärendet som kunde behövas och med anledning därav tas upp i en särskild proposition till 1974 års riksdag. Remissbehandlingen av rapporten har nu avslutats. Vidare har CFD, med hänvisning till de konsekvenser som ett genomförande av utredningens förslag skulle medföra för verket, den 28 februari 1974 inkommit med en kompletterande anslagsframställning för budgetåret 1974/75.

5.2 Fråga om ändrade riktlinjer för fastighetsregisterreformen

Registreringen av landets fastigheter sker f. n. i jordregister eller stadsregister. Jordregister förs sockenvis för varje län, medan stadsregister förs inom områden som avgränsas från fall till fall. Fastigheterna betecknas på olika sätt. För jordregisterfastigheterna utgörs registerbeteckningen av ett namn, vanligen ett by- eller gårdsnamn, åtföljt av två siffergrupper (t. ex. Åby 1: 45). I stadsregister, som består av stadsägo-bok och tomtbok, förekommer två huvudtyper av beteckningar. Stadsägor betecknas sålunda med ett eller flera nummer med eller utan bokstavstillägg (t. ex. stadsägan 1226, stadsägan 1226 A eller stadsägan 1226 + 1227 + 1228). Den andra huvudtypen är tomtbeteckningen som består av ett kvartersnamn jämte ett nummer (t. ex. Haren 7). Fastighetsregistreringen ankommer i allmänhet på länsstyrelsen. Kungl. Maj:t har emellertid enligt bemyndigande förordnat att fastighetsregister i vissa fall i stället skall föras av kommunal registerförare. F. n. är antalet kommunala registerförare 37.

Enligt de år 1968 antagna riktlinjerna för fastighetsregisterreformen skall jordregistret och stadsregistret ersättas av ett enda fastighetsregister. Detta skall vara enhetligt för hela landet. Fastighetsbeteckningarna skall ha samma utseende som de nuvarande jordregisterbeteckningarna. I fastighetsbeteckning skall ingå ett namn med anknytning till allmänt kända geografiska begrepp. Beteckningen skall med andra ord vara lokaliserande. En viktig nyhet är att kommunen skall vara registerområde.

De närmare bestämmelserna om fastighetsregisterreformen finns i kungörelsen (1968: 379; ändrad senast 1973: 1172) om uppläggande av nytt fastighetsregister, m. m. (RUK). Enligt denna kungörelse skall registerområde indelas i trakter. Traktindelningen skall grundas på indelning i stadsdelar, socknar, byar och därmed jämförliga områden. Den skall vara lätt att tydligt redovisa på karta. Trakt skall bestå av en grupp fastigheter och ha särskilt namn (traktnamn). Fastigheterna som hör till samma trakt indelas i nummerade block. Inom varje block åsätts fastigheterna enhetsnummer. Genom att sammanställa traktnamnet samt

block- och enhetsnumren erhåller man fastighetens registerbeteckning inom registerområdet (t. ex. Aspa 2: 31). Fastighet får inte ha samma beteckning som annan fastighet inom samma registerområde.

De i RUK uppställda kraven på fastighets registerbeteckning medför att samtliga nu gällande registerbeteckningar inom stadsregisterområden måste ändras. Även beteckning på jordregisterfastighet kan behöva ändras. Ett skäl härtill är att fastighetens namn inte är tillräckligt lokalisering för att uppfylla de krav som ställs på traktnamn. Ett annat skäl till namnbyte är att beteckningskollision uppkommer genom att fastigheter i skilda socknar men inom samma kommun har samma beteckning. Namnbyte sker genom s. k. beteckningsrevision. Beslut om traktnamn och traktindelning vid beteckningsrevision meddelas enligt huvudregeln i RUK av lantmäteristyrelsen efter samråd med riksantikvarieämbetet och ortnamnsarkivet i Uppsala. Innan sådant beslut meddelas skall de fastighetsägare som berörs av beslutet genom kungörelser i tidning eller på annat lämpligt sätt beredas tillfälle att yttra sig. Vidare skall samråd ske med kommunen. Lantmäteristyrelsens beslut om traktnamn och traktindelning kan inte överklagas. Till undvikande av att namn försvinner helt vid beteckningsrevision kan namnet på särskild ansökan antecknas i fastighetsregistret som s. k. särskilt namn. Särskilt namn ingår emellertid inte i fastighets registerbeteckning.

Utredningen har gjort vissa undersökningar rörande beteckningsreformens konsekvenser och om alternativ till det beslutade beteckningssystemet. Utredningen har bl. a. undersökt tio olika alternativ, av utredningen betecknade A—J. En redogörelse för undersökningarna har lämnats i avsnitten 2.4.1—2.4.4.

Utredningens överväganden mynnar ut i ett förslag om att riktlinjerna för beteckningsreformen bör ändras därhän att beteckningarna i det nya fastighetsregistret anges enligt utredningens alternativ H och J. Förslaget innebär att fastighets registerbeteckning skall utformas på det sätt som förutsätts i RUK med den ändringen att by- eller gårdsnamn skall kombineras med uppgift om sockentillhörighet eller motsvarande i form av en kod. Samtliga by- och gårdsnamn kan därigenom i princip behållas. Vidare bevaras socknen som begrepp även om sockennamnet försvinner ur fastighetsbeteckningen. Systemet bör enligt utredningen tillämpas både på landsbygden och i tätorterna. Om kommun så önskar, bör emellertid för fastigheter belägna inom kvarter alternativt få tillämpas ett beteckningssätt där kvartersnamnet utgör traktnamn. Förslaget kan åskådliggöras med följande exempel.

Kommun	Kod-Trakt	Blocknr	Enhetsnr
Aspa	01-Berga	2:	11
Aspa	04-Haren		5

Den av utredningen föreslagna lösningen tillstyrks eller lämnas utan erinran av det alldeles övervägande antalet remissinstanser, bl. a. Svea hovrätt, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksskatteverket, riksantikvarieämbetet, rikets allmänna kartverk, Svenska kommunförbundet och Samfundet för hembygdsvård. Några remissinstanser är emellertid kritiska. Somliga av dessa förordar utredningens alternativ A (beteckningar enligt RUK men beteckningsbyten endast i de s. k. kollisionsfallen) i en något modifierad form. Hit hör domstolsväsendets organisationsnämnd, lantmäteristyrelsen och Svenska bankföreningen. Bl. a. Enköpings kommun, Sveriges allmänna hypoteksbank och Sveriges jordbrukskassförbund förordar alternativ D, vilket innebär att socknen bör bibehållas som registerområde på landsbygden. Riksarkivet och ortnamnsarkivet i Uppsala förordar alternativ B (registerbeteckningen skall bestå av fem led).

Den beteckningsreform, som ingår i den år 1968 beslutade fastighetsregisterreformen, har enligt min mening betydande fördelar. Beteckningarna blir enhetliga och korta. Varje beteckning blir unik inom sitt registerområde och preciserar dessutom fastighetens läge. Beteckningarna är också lämpliga från kartredovisnings- och kartläsningssynpunkt. Generellt sett måste om beteckningsreformen fällas det omdömet att den från teknisk och administrativ synpunkt innebär betydande förbättringar i förhållande till det beteckningssystem som tillämpas nu. Med de utgångspunkter som riksdagen hade för sitt beslut år 1968 och för sina ställningstaganden senare till förslag om ändringar i 1968 års beslut fanns det också anledning att anta att resultatet av reformen skulle bli positivt. Vad som förekommit senare under arbetet på att genomföra reformen har emellertid visat, att den medför vissa nackdelar. Detta har emellertid kunnat ingående beläggas först genom de särskilda undersökningar som utredningen har genomfört.

De nackdelar som är förenade med reformen är i första hand av kulturhistorisk art. Det är enligt min mening angeläget att slå vakt om det kulturhistoriska värdet som ligger i att våra gamla by- och gårdsnamn bevaras. Tas namnen inte upp i fastighetsregistret, riskerar man att de så småningom faller i glömska. Reformen medför emellertid att ett ganska betydande antal gamla by-, gårds- och kvartersnamn inte kan kvarstå som officiella registerbeteckningar i det nya fastighetsregistret. Reformen har från den synpunkten utsatts för stark kritik både i den allmänna debatten och inom riksdagen. Åtgärder har också vidtagits i syfte att inom ramen för den beslutade beteckningsreformen behålla så många existerande namn som möjligt. Det kan dock inte undvikas att en del namn inte kan tas med i det nya beteckningssystemet. Som ett exempel kan nämnas att den av utredningen genomförda undersökningen av reformens verkningar för fem socknar i Uppsala län visar att av de 291 jordregisternamn som f. n. finns i socknarna

endast 125 motsvarande namn kommer att finnas i det nya fastighetsregistret. Namnbortfallet uppgår alltså i detta fall till 57 %. Även om, som lantmäteristyrelsen framhållit, reformen kan genomföras på ett försiktigare sätt, är det dock uppenbart att antalet namnändringar blir betydande.

Beteckningsreformen har också visat sig medföra vissa nackdelar av ekonomisk art. Kostnader uppkommer nämligen för kommunerna därigenom att kartor av olika slag måste revideras och ändring ske i förteckningar och akter som finns på kommunernas stadsingenjör-, stadsarkitekt- och fastighetskontor, el-, gas-, va- och renhållningsverk, gatukontor etc. De undersökningar som utredningen utfört tyder på att dessa kostnader kan skattas till mellan 11 och 17 kr. per fastighet. Mot detta bör emellertid ställas att reformen också medför rationaliseringsvinster för kommunerna främst därigenom att beteckningssystemet blir enhetligt. Det är utomordentligt svårt att närmare uppskatta hur stor denna rationaliseringsvinst egentligen är. Det förefaller emellertid sannolikt att den inte är så stor att den uppväger de ganska betydande kostnader som uppkommer. Detta synes i varje fall vara kommunernas egen bedömning.

Vad det nu gäller är att göra en avvägning mellan å ena sidan den beslutade beteckningsreformens tekniska och administrativa fördelar och å andra sidan dess kulturhistoriska och ekonomiska nackdelar. Det av de undersökta alternativen som utredningen stannat för innebär att i princip alla gårds-, by- och kvartersnamn kan behållas i registerbeteckningarna. Det alternativ som förordas av lantmäteristyrelsen (närmast motsvarande utredningens alternativ A) medger inte detta men är däremot från administrativ och teknisk synpunkt lämpligare än utredningens förslag, och jag har full förståelse för att lantmäteristyrelsen vill slå vakt om reformens positiva effekter i dessa avseenden.

Vissa remissinstanser framför den uppfattningen att socknen skall behållas som registerområde på landsbygden. Socknen har emellertid betydelse som indelningsenhet endast från fastighetsregistersynpunkt. För allmänheten är säkerligen kommunen en mera känd indelningsenhet. Det möter också vissa svårigheter att i längden behålla socknen som registerområde, eftersom fastighetsbildning efter fastighetsbildningslagens ikraftträdande kan ske över sockengräns. Härtill kommer att det — såsom utredningens förslag visar — inte är nödvändigt att låta socknen vara registerområde för att by-, gårds- och kvartersnamn skall kunna bevaras. Jag är därför inte beredd att förorda att man frångår den år 1968 intagna ståndpunkten att kommunen skall vara registerområde.

Med anledning av det under remissbehandlingen framförda önskemålet att registerbeteckningen skall bestå av fem led vill jag framhålla,

att sådana registerbeteckningar blir alltför långa och ohanterliga i det praktiska arbetet.

Länsstyrelserna i Stockholms län och Malmöhus län samt fem kommuner har i stället för utredningens förslag förordat en kombination av alternativen H och I (kvarternamnet sätts in på blocknivå i stället för på traktnivå). Den lösningen ger enligt min mening för långa och ohanterliga beteckningar för kvartersfastigheternas del genom att de innehåller tre namn. Vidare kräver denna lösning större resurser för systemomläggningen än alternativen H och J.

Vid en samlad bedömning av de synpunkter som sålunda kan läggas på de olika möjliga lösningarna kan konstateras, att något från alla synpunkter invändningsfritt alternativ inte står att finna. Det är i detta läge önskvärt att välja en utformning av fastighetsbeteckningarna som kan vinna så bred anslutning som möjligt. Jag hälsar med tillfredsställelse att både Svenska kommunförbundet och kulturvårdande instanser som riksantikvarieämbetet och Samfundet för hembygdsvård kunnat sluta upp bakom utredningens förslag om att fastighetsbeteckningarna i det nya fastighetsregistret bör utformas enligt utredningsalternativ H och J. Dessa alternativ svarar också enligt min mening bäst mot de krav som från olika utgångspunkter ställs på ett nytt beteckningssystem. De medger att i princip alla gårds-, by- och kvartersnamn kan behållas. Sockennamnen kommer också att finnas kvar i kodbeteckning och, i de fall jag strax återkommer till, i klartext. De tekniska förändringar som krävs i ADB-systemen kan enligt CFD klaras under en tid av 1/2—1 år till en förhållandevis måttlig kostnad. Alternativen medför kostnadsbesparingar såväl för de statliga och kommunala fastighetsregistermyndigheterna som för kommunerna i stort. Också andra statliga myndigheter, banker, försäkringsbolag och andra organ som för register med anknytning till fastighetsbeteckningarna bör kunna göra avsevärda besparingar. Utredningsförslaget bör sålunda genomföras.

De nya riktlinjer för fastighetsregisterreformen som jag här föreslår medför att ändringar får göras i RUK. Det ankommer på Kungl. Maj:t att besluta om de ändringar som behövs. För riksdagens information vill jag emellertid ange min inställning till några av de frågor som bör regleras i kungörelsen.

Utredningen förutskickar att kravet på traktnamns lokaliseringseffekt bör mjukas upp eller slopas. Eftersom avsikten med reformen är att existerande by- och gårdsnamn i princip skall behållas är traktindelningen i stort sett redan given. Detta förhållande talar också enligt min mening för att kravet på att traktnamn skall vara lokaliseringseffektiva slopas. I detta sammanhang vill jag också nämna att Svea hovrätt ifrågasatt om inte reformen bör medföra att ordet "trakt" ersätts med ordet "by" i de författningar som reglerar fastighetsregistreringen. Liknande syn-

punkter anföras av riksantikvarieämbetet som föreslår att den nuvarande termen "traktnamn" ersätts med "registernamn", medan benämningen på området kan bli vid den nu gängse, t. ex. by, hemman eller kvarter. För egen del är jag inte övertygad om att begreppet trakt bör överges som benämning på de områden som här avses. Jag är visserligen medveten om att områdena många gånger kommer att bli för små för att motsvara vad som i vanligt språkbruk förstås med trakt. Detta hindrar emellertid inte att trakt kan användas som en registreringsteknisk term. om termen visar sig behövlig från administrativ synpunkt.

Jag delar utredningens uppfattning att en viss översyn av främst nuvarande jordregisterbeteckningar även fortsättningsvis bör göras i samband med övergång till ADB-driften. Syftet med en sådan beteckningsrevision bör emellertid endast vara att byta ut särskilt långa fastighetsbeteckningar eller beteckningar som från annan synpunkt är olämpliga. Jag förutsätter att beteckningsbyten av detta slag kommer att bli ganska ovanliga och anser i likhet med utredningen att bestämmelserna om kungörelse m. m. av förslag till traktnamn och traktindelning inom nuvarande jordregisterområden kan ersättas med personliga under rättelser till fastighetsägaren. Den nuvarande ordningen bör dock bibehållas för stadsregisterområden. Liksom hittills bör beteckningsrevision ske under medverkan av riksantikvarieämbetet och ortnamnsarkivet i Uppsala.

Med anledning av att några remissinstanser uppfattat utredningsförslaget så att registerbeteckning skall kunna skrivas ut antingen med kod eller med koden översatt till motsvarande namn (t. ex. Aspa 01-Berga 2: 11 eller Aspa Altuna-Berga 2: 11) vill jag till undvikande av missförstånd framhålla följande. Utredningens förslag innebär inte att koden kommer att översättas på sin plats i registerbeteckningen. Däremot innebär förslaget att man på utdrag ur registret och på terminalutskrift eller bilder av registerinnehållet under en särskild rubrik får uppgift om sockennamnet. Jag är angelägen om att klargöra att fastighetsregisterbeteckning måste vara enhetlig, låt vara att kvartersfastigheterna något bryter denna enhetlighet. Registerbeteckning bör sålunda utformas på endast ett sätt, t. ex. Aspa 01-Berga 2: 11 (Aspa 04-Haren 5 för kvartersfastighet). Med anledning av ett remissyttrande vill jag emellertid framhålla att kommunnamnets placering inte bör vara låst. I ADB-hanteringen kan det vara mest rationellt att använda metoden med kommunnamnet först. I löpande text är måhända beteckningen 01-Berga 2:11 i Aspa kommun att föredra.

Några remissinstanser ifrågasätter liksom utredningen om inte de existerande församlingskoderna kan användas som områdes- eller sockenkod. För egen del anser jag i likhet med bl. a. statistiska centralbyrån och riksskatteverket att församlingskoden är mindre väl lämpad att användas med hänsyn till den bristande överensstämmelsen mellan indelningen i jordregistersocknar och den kyrkliga indelningen. Jag

förordar därför att en särskild områdes- eller sockenkod införs. Några remissinstanser, bl. a. Samfundet för hembygdsvärd, ifrågasätter om inte sockenkoden kan anges i form av en bokstavsbezeichnung, bestående av t. ex. de tre första bokstäverna i sockennamnet. Jag kan inte finna att den lösningen är bättre än en numerisk kod. Snarare är den ägnad att tynga registerbezeichnung. Förhåller det sig dessutom så att flera socknar inom samma kommun har samma begynnelsebokstäver (t. ex. *Lofa*, *Lofthammar*), måste avsteg göras från principen, vilket lätt skapar förvirring.

I flera remissyttranden berörs frågan i vilken utsträckning den alternativa bezeichnung på kvartersfastigheter skall få förekomma. Konungariket Sveriges stadshypotekskassa anser att kommunernas valfrihet endast bör gälla i initialskedet. Den kommun som en gång bestämt sig för att använda systemet med traktnamn (alternativ H) bör således inte vid ett senare tillfälle få gå över till systemet med kvartersnamn (alternativ J) och vice versa. Enligt min mening är en sådan inställning alltför kategorisk. För det första torde det inom många kommuner, kanske de flesta, förekomma flera områden med stadsplanlagd mark omgivna av områden för vilka idag förs jordregister. Vidare kommer stadsägorna i nuvarande stadregisterområden i framtiden att få fastighetsbezeichnung enligt alternativ H. Även om kommun bestämmer sig för alternativ J för redovisning av kvartersfastigheterna kommer således båda typerna av bezeichnung att förekomma inom ett och samma registerområde. Vid övergång till det nya bezeichnungssystemet bör kommun ha frihet att välja olika lösningar för skilda områden med kvartersfastigheter. Uppkommer, sedan det nya fastighetsregistret tagits i bruk, fråga om övergång från ett alternativ till ett annat, bör enligt min mening inte heller denna möjlighet anses utesluten.

En annan fråga som flera remissinstanser tar upp är vilka kriterier som skall ställas på en fastighet för att den skall få ges kvartersbezeichnung i det nya fastighetsregistret. Några remissinstanser synes ha uppfattningen att man av en sådan registerbezeichnung (*Aspa 04-Haren 5*) skall kunna utläsa att fastigheten enligt gällande planer och bestämmelser eller efter prövning i särskild ordning får bebyggas. Jag vill med anledning härav påpeka att den omständigheten att fastighet har kvartersnamn f. n. inte berättigar till några slutsatser angående fastighetens status i det hänseendet. Enligt min mening är det inte heller praktiskt möjligt att uppställa sådana krav för framtiden. Redan den omständigheten att ett byggnadsförbud kan läggas över kvartersmark rycker nämligen undan förutsättningarna för att principen strikt skall kunna upprätthållas. För egen del anser jag i likhet med lantmäteristyrelsen att som enda förutsättning för att fastighet skall få åsättas kvartersbezeichnung bör uppställas att fastigheten helt eller delvis är belägen inom kvartersmark enligt stadsplan. Denna lösning medför, liksom alla tänkbara utvägar att redovisa kvartersfastigheter på ett sätt som avviker från

huvudregeln, att omregistrering av fastigheter i viss utsträckning kan bli nödvändig vid stadsplaneändringar eller när tätort expanderar ut över landsbygdsområde. Jag kan emelertid inte finna att en sådan ändring av fastighetsregisterbeteckningarna utgör någon större olägenhet.

Några remissinstanser, bl. a. rikets allmänna kartverk tar upp utredningens uttalande om att sockenindelningen måste finnas kvar på sådana kartor som redovisar fastighetsindelningen. Jag är för egen del inte beredd att nu ta ståndpunkt i detta hänseende. Frågan om utformningen av kartor för fastighetsregistrering behandlas f. n. av lantmäteristyrelsen och bör bedömas i ett sammanhang.

Flera remissinstanser, bl. a. Svea hovrätt, riksantikvarieämbetet, ortnamnsarkivet i Uppsala och Sveriges lantmätareförening, anser att den av lantmäteristyrelsen och rikets allmänna kartverk föreslagna rådgivande nämnden i ortnamnsfrågor bör inrättas. Frågan bör emellertid enligt min mening inte tas upp i detta sammanhang.

Jag har i frågan om ändrade riktlinjer för fastighetsregisterreformen samrått med chefen för bostadsdepartementet.

5.3 Anslagsfrågor

D 12. Centralnämnden för fastighetsdata

1972/73 Utgift	10 677 448
1973/74 Anslag	13 790 000
1974/75 Förslag	15 000 000

	1973/74	Beräknad ändring 1974/75	
		Nämnden	Departements- chefen
Personal			
Handläggande personal	45	+5	—
Övrig personal	30	—	—
	75	+5	—
Anslag			
1. Förberedelser för genomförandet av beslutade reformer	6 020 000	+1 150 000	+ 300 000
2. Försöksverksamhet	4 235 000	+2 253 000	+1 860 000
3. Utvecklingsverksamhet	1 110 000	—1 110 000	—1 110 000
4. Reformgenomförande	1 985 000	+ 911 000	+ 550 000
5. Produktion	100 000	+ 81 000	+ 81 000
	13 450 000	+3 285 000	+1 681 000
Avgår intäkter under anslaget	— 100 000	— 81 000	— 81 000
	13 350 000	+3 204 000	+1 600 000
6. Kostnader för omlokalisering	440 000	— 390 000	— 390 000
	13 790 000	+2 814 000	+1 210 000

I prop. 1974: 1 bil. 4, s. 91, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Centralnämnden för fastighetsdata för budgetåret 1974/75 beräkna ett förslagsanslag av 13 790 000 kr.

CFD har avgett anslagsframställning för budgetåret 1974/75 avseende sitt verksamhetsområde. Verket har därefter med anledning av de förslag som lagts fram i civildepartementets rapport (Ds C 1973: 4) Fastighetsbeteckningsreformen kompletterat anslagsframställningen. CFD:s förslag har redovisats närmare under avsnittet 4 i det föregående.

Vid anmälan av anslaget Centralnämnden för fastighetsdata i 1973 års statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 4, s. 14) behandlade jag CFD:s år 1972 avgivna förslag angående driftsystem 1. Jag förordade därvid ett första driftsystem för fastighetsregister och inskrivningsregister för begränsade delar av landet och föreslog att det byggs ut i etapper. Riksdagen godtog förslaget (CU 1973: 8, rskr 1973: 79). Kungl. Maj:t uppdrog därefter åt CFD och övriga berörda organ att under budgetåret 1973/74 inrikta verksamheten i fastighetsdataprojektet på frågor som gäller uppbyggnad av fastighetsregister och inskrivningsregister för Uppsala län, Gävle kommun och Stockholms län med sikte på drift i Uppsala län fr. o. m. den 1 juli 1974. I samband därmed uttalade Kungl. Maj:t att myndigheterna i sin planering skall utgå från att detta driftsystem får omfatta högst Uppsala län, Gävle kommun, Stockholms, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län.

Förslaget om nya fastighetsbeteckningar har ändrat förutsättningarna för tidsplaneringen i fastighetsdataprojektet. CFD räknar emellertid med att driftsystem 1 skall kunna tas i bruk i slutet av budgetåret 1974/75, om statsmakterna godtar förslaget om ändrade fastighetsbeteckningar. CFD är angelägen om att hålla denna tidsplan för att det skall bli möjligt att undvika en ny överföring till maskinläsbart medium av uppgifter om fastigheter i Uppsala län med de tidsförluster och kostnader det för med sig. Vid min anmälan av CFD:s förslag till driftsystem i 1973 års statsverksproposition framhöll jag bl. a. att en undersökning av alternativa lösningar till driftsystem 1 bör ingå som ett led — och ett mycket viktigt sådant — i arbetet på utvecklingen av ett rikssystem, driftsystem 2. Jag räknar med att drift i driftsystem 1 skall ge värdefulla erfarenheter för valet av lösning för ett rikssystem. Jag har därför lagt CFD:s tidsplan för arbetet på driftsystem 1 till grund för anslagsberäkningen för budgetåret 1974/75.

Utredningar om olika alternativ för ett rikssystem kan emellertid göras redan nu. Sådana pågår f. n. Som tidigare nämnts har CFD i samarbete med datasamordningskommittén, riksskatteverket och statskontoret påbörjat en omfattande studie av alternativa lösningar för ett rikssystem. Statskonsult AB har på CFD:s uppdrag genomfört en förstudie av ett sådant system och därvid bl. a. sett på möjligheterna till

en samordning av system för folkbokföring och beskattning och system för fastigheter. De frågor som rör driftsystem 2 är mycket komplexa och berör ett flertal förvaltningsområden. Vid sidan av de tekniska och ekonomiska aspekterna måste en rad frågor av övergripande karaktär belysas. Med hänsyn härtill och till kostnaderna för projektet avser jag att inom kort begära Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla en särskild utredning med parlamentarisk förankring för att närmare utreda förutsättningarna för ett rikssystem och därmed sammanhängande frågor.

Jag föreslår att nämndens anslag för budgetåret 1974/75 tas upp med 15 000 000 kr. Jag har därvid räknat med oförändrat antal tjänster vid CFD. Även för budgetåret 1974/75 bör finnas en anslagspost för kostnader för omlokalisering. För sådana kostnader beräknar jag 50 000 kr. Det ankommer på Kungl. Maj:t att fastställa fördelningen av anslaget på program.

6 Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de ändrade riktlinjer för en reform av fastighetsregistringen som jag har förordat i det föregående,
2. till *Centralnämnden för fastighetsdata* för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 15 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokoll:

Britta Gyllensten

*Bilaga***Sammanställning av remissyttrandena över rapporten (Ds C 1973: 4) Fastighetsbeteckningsreformen, avgiven av en inom civildepartementet genomförd utredning rörande konsekvenserna i olika avseenden av 1968 års fastighetsregisterreform.**

Efter remiss av utredningens rapport har yttrande avgetts till chefen för bostadsdepartementet av Svea hovrätt, centralnämnden för fastighetsdata (CFD), domstolsväsendets organisationsnämnd (DON), kammarkollegiet, statskontoret, statistiska centralbyrån (SCB), bankinspektionen, riksrevisionsverket (RRV), riksskatteverket (RSV), riksarkivet, riksantikvarieämbetet, statens planverk, lantmäteristyrelsen, rikets allmänna kartverk (RAK), domänverket, ortnamnsarkivet i Uppsala, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Gotlands, Kalmar, Malmöhus, Göteborgs och Bohus och Gävleborgs län, datainspektionen, statens vägverk, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet, datasamordningskommittén, Stockholms kommun, Huddinge kommun, Nacka kommun, Norrtälje kommun, Sollentuna kommun, Solna kommun, Södertälje kommun, Täby kommun, Uppsala kommun, Östhammars kommun, Enköpings kommun, Älvkarleby kommun, Gotlands kommun, Malmö kommun, Helsingborgs kommun, Landskrona kommun, Lunds kommun, Göteborgs kommun, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Samfundet för hembygdsvård, Svenska bankföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska kommunal-tekniska föreningen (SKTF), Svenska kommunförbundet, Svenska sparbanksföreningen, Sveriges allmänna hypoteksbank, Sveriges domarcförbund, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges jordbrukskasseförbund, Sveriges lantmätareförening (SLF).

Remissinstanserna har bifogat yttranden, riksarkivet från landsarkiven i Uppsala, Vadstena, Visby och Härnösand, ortnamnsarkivet i Uppsala från dialekt- och ortnamnsarkiven i Lund och Umeå och institutet för ortnamns- och dialektforskning vid Göteborgs universitet, länsstyrelsen i Kalmar län från Kalmar kommun, länsstyrelsen i Gotlands län från Gotlands hembygdsförbund samt lantbruksstyrelsen från lantbruksnämnderna i Stockholms, Uppsala, Kalmar, Gotlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus och Gävleborgs län.

Yttrande över rapporten har dessutom inkommit från Sällskapet S:t Eskil i Eskilstuna.

Remissinstansernas ställningstaganden i stort

Utredningen har på de flesta håll mottagits positivt. Nästan samtliga remissinstanser delar utredningens uppfattning att riktlinjerna för fastighetsbeteckningsreformen bör ändras.

Vad angår valet av beteckningssätt ansluter sig flertalet remissinstanser till de beteckningsalternativ — H för jordregisterfastigheter och stadsägor och alternativt H eller J för kvartersfastigheter — som förordats

av utredningen. Några föreslår samtidigt smärre justeringar av dessa alternativ.

Ett tiotal remissinstanser tillstyrker det av utredningen förordade alternativet H men har avvikande mening i frågan om alternativet J skall få tillämpas inom kvarter. Remissinstanserna föredrar i allmänhet alternativet I för beteckning av fastighet inom sådana områden.

Ett tiotal remissinstanser avstyrker utredningens förslag och förordar i stället andra i utredningen behandlade alternativ eller modifieringar av dessa.

Yttrandena grupperas i det följande enligt ställningstagandena i huvudfrågorna i den ordning som nu har berörts. I en avslutande grupp redovisas yttrandena som utmynnar i förslag om fortsatt utredning eller eljest inte ansetts böra föras till någon av de tre tidigare grupperna.

Bland dem som tillstyrker förslagen eller uttryckligen lämnar dessa utan erinran finns *Svea hovrätt, statskontoret, SCB, RSV, riksantikvarieämbetet, RAK, lantbruksstyrelsen, LRF, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, Samfundet för hembygdsvård, Svenska kommunförbundet, Sveriges domareförbund samt ett tiotal kommuner.*

Svea hovrätt anser att utredningens förslag innebär stora fördelar jämfört med det tidigare beslutade systemet, inte minst från kulturvärdes- och traditionssynpunkt. Från ekonomisk synpunkt synes förslaget, totalt sett, innebära vissa besparingar under uppbyggnadsskedet.

Statskontoret ansluter sig till utredningens principiella bedömningar vad gäller utformningen av de kommande fastighetsbeteckningarna. Med hänsyn till pågående genomförande av fastighetsregisterreformen finner statskontoret det angeläget att ett beslut i beteckningsfrågan fattas utan dröjsmål.

SCB har ingen erinran mot utredningens förslag till utformning av fastighetsbeteckningarna även om det, främst av datatekniska skäl, vare fördelaktigt med ett enda system även för fastigheter inom kvarter. Förslaget innebär, med hänsyn till att det begränsar antalet namnändringar, generellt vissa fördelar för *SCB* från uppgiftslämnar- och bearbetningssynpunkt, bl. a. inom lantbruksstatistiken.

RSV framhåller som ett önskemål att fastigheterna tilldelas sådana beteckningar att dessa oberoende av förändringar i administrativ eller kyrklig indelning alltid förblir unika. Det av utredningen skisserade alternativet F kan enligt verket uppfylla detta önskemål men bedöms av olika skäl vara oralistiskt. Med hänsyn till att någon för alla parter helt tillfredsställande lösning på beteckningsproblemet f. n. inte föreligger, förefaller det rimligt att göra ingreppen i fastighetsregistren så små som möjligt. Utredningens förslag innebär att ingreppen i framför allt de manuella rutinerna på kort sikt blir av mindre omfattning än vid en total beteckningsreform. Från *RSV:s* synpunkt kan därför förslaget godtas.

Riksantikvarieämbetet anser att utredningens förslag — i motsats till den beslutade reformen — bevarar mycket av värdena i nuvarande fastighetsbeteckningar. Ämbetet slår fast att registernamn identifierar ett mycket stort antal platser och att de därigenom är en angelägenhet för allmänhet, markägare och myndigheter. Ämbetet ser därför med tillfredsställelse att utredningens förslag ger möjlighet att i princip bevara samtliga jordregisternamn.

RAK finner att det föreliggande förslaget till modifieringar är tillfredsställande från de synpunkter som verket förträder. *RAK* konsta-

terar att fastighetsredovisningen på den ekonomiska kartan i huvudsak består vid en tillämpning av det föreslagna beteckningssystemet, medan däremot ett genomförande av det ursprungligen beslutade systemet skulle komma att medföra väsentliga kostnader för revidering.

Lantbruksstyrelsen framhåller att fastighetsregisterreformen i väsentlig mån påverkar hela lantbruksverkets arbete och att en tillämpning av det av utredningen föreslagna beteckningsalternativet skulle väsentligt underlätta lantbruksnämndernas arbete med överförande av nya beteckningar i register och kartor.

LRF understryker kravet på enkelhet i beteckningssystemen samt möjligheterna att bevara befintliga gårds- och ortnamn. Riksförbundet skulle helst ha sett att socknen även i fortsättningen fått vara registerområde men vill inte motsätta sig den konstruktion som utredningen har föreslagit. Beträffande kostnaderna vid eventuella registerändringar framhåller riksförbundet, att gjorda investeringar enligt tidigare beslut inte bör få tas till intäkt för en från andra utgångspunkter sämre lösning av beteckningsreformen.

Konungariket Sveriges stadshypotekskassa konstaterar med tillfredsställelse att utredningens förslag i huvudsak tillgodoser de synpunkter, som kassans styrelse framförde i sitt remissyttrande över det betänkande som har legat till grund för den beslutade fastighetsregisterreformen.

Samfundet för hembygdsvård anför att det varit angeläget att även i fortsättningen ha socken som registerområde. Eftersom utredningens förslag ger möjlighet att i princip bibehålla alla fastighetsbeteckningar biträder emellertid samfundet utredningens förslag.

Svenska kommunförbundet konstaterar med tillfredsställelse att utredningens förslag torde innebära kostnadsminskningar, huvudsakligen beroende på att fastigheter inom kvarter kan bibehålla kvartersnamnet i fastighetsbeteckningen, och att detta är ett starkt kommunalt krav. Liknande synpunkter framförs av de *kommuner* som tillstyrker utredningens förslag.

Sveriges domareförbund anser de av utredningen föreslagna riktlinjerna vara i väsentliga avseenden överlägsna de nu gällande och att de utgör det lämpligaste alternativet bland de lösningar som har undersökts.

Andra remissinstanser har utan mer ingående kommentarer tillstyrkt utredningens förslag eller lämnat dessa utan erinran. Till dessa hör *bankinspektionen, statens planverk, domänverket, datainspektionen, statens vägverk, skogsstyrelsen, Svenska sparbanksföreningen* och ett par *kommuner*.

Kammarkollegiet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus och Göteborgs och Bohus län samt fem *kommuner* tillstyrker det av utredningen förordade huvudalternativet men har annan mening om alternativet J.

Kammarkollegiet anser att man bör ha ett enhetligt system och inte tillåta avvikande registrering av kvartersfastigheter, medan *övriga nämnda remissinstanser* förordar att huvudalternativet bör kombineras med alternativet I i stället för J.

DON, lantmäteristyrelsen, länsstyrelserna i Uppsala och Kalmar län samt *Svenska bankföreningen* avstyrker utredningens förslag och föreslår att ett modifierat alternativ A genomförs.

DON framhåller att uppbyggnaden av fastighetsbeteckningarna för domstolsväsendets del är av intresse främst för inskrivningsmyndigheterna. Med hänsyn till de livliga kontakter som dessa har med kre-

ditgivare, mäklare och andra användare av fastighetsbeteckningar är det ett starkt önskemål att beteckningarna är så stabila som möjligt. DON anser, att det finns anledning att befara att utredningens förslag, om det genomförs, kommer att medföra praktiska olägenheter för inskrivningsmyndigheterna. Bl. a. torde den aktuella koden ofta komma att utelämnas i de handlingar som inges till dessa myndigheter med åtföljande identifikationssvårigheter. DON vill mot denna bakgrund sätta i fråga om inte berättigade krav på färre beteckningsbyten bäst tillgodoses genom ytterligare modifieringar inom ramen för den beslutade beteckningsreformen, närmast som en utveckling av utredningens alternativ A. DON ifrågasätter vidare det lämpliga i att möjlighet öppnas för kommun att använda kvartersnamn som traktnamn i stadsregisterområde (alternativ J). Med hänsyn till att enhetligheten härigenom går förlorad förutsätter DON, om utredningens förslag godtas, att kommun som vill att kvartersnamnen skall få ingå i den officiella beteckningen har att visa starka skäl för sin ståndpunkt.

Lantmäteristyrelsen har i sitt yttrande tagit upp en rad frågor med anknytning till fastighetsbeteckningssystemet. Styrelsen redovisar synpunkter på bl. a. beteckningarnas principiella utformning, beteckningssystemets betydelse för fastighetsredovisningen på kartor, kostnadskonsekvenser av utredningens förslag, m. m.

Lantmäteristyrelsen anför sammanfattningsvis att kritiken mot den beslutade reformen ofta har varit ensidig och överdriven och att den bibringat allmänheten en felaktig bild av reformen och dess verkningar. Det förhållandet att fastighetsbeteckningsfrågan är mycket komplicerad kan enligt styrelsen ha lett till generaliseringar och förbiseenden i sammanhanget. Erfarenheterna från Uppsala län — med bl. a. mycket få erinringar mot de utställda förslagen till traktnamn — visar, menar styrelsen, att kritiken varit överdriven och att den praktiska tillämpningen av principerna för reformen har accepterats av fastighetsägarna. Ett påstående som styrelsen särskilt vill bemöta är att beteckningsreformen skulle vara en ortnamnsreform. I landet finns mellan 500 000 och 700 000 ortnamn, dokumenterade i form av s. k. bebyggelsenamn. Av dessa ingår ca 107 000 som namn på fastigheter i jordregister. Detta visar, anser lantmäteristyrelsen, att ortnamnen inte för sin fortlevnad är i väsentlig mån beroende av redovisningen i fastighetsregistret.

Lantmäteristyrelsen framhåller vidare att fastighetsregistret måste vara ett levande register i första hand avsett att betjäna den löpande samhällsutvecklingen, däribland verksamheter inom näringsliv med kreditväsende, statliga och kommunala myndigheter etc. De i debatten påtalade kulturhistoriska och hembygdsvårdande intressena — som i och för sig är värda effektivt stöd — kan enligt styrelsen inte helt tillgodoses om reformen på ett nöjaktigt sätt skall kunna uppfylla rationalitetskrav. I syfte att tillgodose dessa intressen bör man enligt styrelsen överväga möjligheterna att ge ut ett särskilt kartverk som redovisar samhällsutvecklingen genom tiderna.

Lantmäteristyrelsen avstyrker utredningens beteckningsalternativ för jordregisterfastigheter (alternativ H) men tillstyrker förslaget vad gäller beteckning av fastigheter inom kvarter (alternativ J). Om det hitintills bedrivna beteckningsreformarbetet inom jordregisterområde av statmakterna bedöms inte i tillräcklig utsträckning tillgodose de kulturhistoriska intressena, bör enligt styrelsens mening en modifiering ske

inom ramen för utredningens alternativ A. Modifieringen bör i så fall inte begränsas till s. k. kollisionfall.

Länsstyrelsen i Uppsala län finner att utredningen har sett beteckningsreformen på för kort sikt och tagit alltför stor hänsyn till de tillfälliga kostnaderna samt till en opinion som inte synes vara förankrad bland de fastighetsägare och kommuner som tagit del av ett i praktiken utformat förslag till traktindelning och traktnamn. Visserligen kommer de indirekta kostnaderna och besvärligheterna att ange rätt beteckning på fastighet under ett övergångsskede att öka ju fler fastigheter som byter beteckning. Fördelarna av 1968 års system kommer emellertid att visa sig på sikt genom lägre driftskostnader, säkrare identifiering av fastigheterna och tydligare kartredovisning.

Länsstyrelsen i Kalmar län anför att en översyn av den tidigare beslutna reformen är önskvärd och att det i stort sett är två frågor som bör lösas. Dels bör trakterna minskas till arealen för att underlätta bibehållandet av gamla by- och gårdsnamn, dels bör beteckningarna inom tätortsregister ändras så att kvartersnamn kan bibehållas. Avsöndringar med eget upplägg bör återgå till det namn inom vars gränser avsöndringen ligger. Fastighetsbeteckningen inom tätortsregister bör innehålla traktnamn, kvartersnamn och tomtnummer.

Svenska bankföreningen anför invändningar mot beteckningsalternativen H och J och menar att en tillämpning av det föreslagna systemet skulle innebära att den eftersträfvade enkelheten i fastighetsbeteckningarnas uppbyggnad i viss mån går förlorad. Den föreslagna sifferbeteckningen är enligt föreningen ägnad att medföra ökade risker för förväxling och felskrivning. Föreningen framhåller att även bankerna har ett självklart intresse av att antalet namnbyten begränsas men menar att den beslutade reformen i huvudsak synes kunna uppfylla de krav som bankerna kan uppställa på fastighetsbeteckningssystemet. De fastlagda principerna bör därför upprätthållas. Reglerna för genomförandet bör emellertid modifieras i syfte att göra reformen mindre genomgripande. Enligt föreningen bör detta kunna ske framför allt genom uppmjukning av kraven på trakts omfattning samt traktnamnets längd och lokalisering karaktär.

Sveriges allmänna hypoteksbank, Sveriges jordbrukskassförbund och Enköpings kommun vill ha kvar socken som registerområde och förordar utredningens alternativ D.

Sveriges allmänna hypoteksbank anför att för hypoteksföreningarna, vilkas verksamhetsområden sträcker sig över ett eller flera län, ger socknen en geografisk bestämning som är ganska idealisk.

Sveriges jordbrukskassförbund hävdar att socknarna på landsbygden är kända och levande begrepp. Fastighetsbeteckningen får därför en avsevärt mer lokaliseringseffekt om sockennamnet skrivs ut i klartext än om socknen anges med kod. Förbundet pekar också på att alternativ D skulle bli billigare för de privata organisationerna, eftersom man med detta alternativ inte behöver ändra nuvarande beteckningar.

Riksarkivet och ortnamnsarkivet i Uppsala förordar utredningens alternativ B med sockennamnet ingående i beteckningen.

Riksarkivet förordar alternativ J vad gäller fastigheter inom kvarter. Riksarkivet finner det vara synnerligen angeläget att riktlinjerna för reformen revideras. Ett genomförande av reformen enligt de år 1968 fastlagda riktlinjerna skulle enligt riksarkivets mening medföra stora ingrepp i nuvarande informationssystem och samtidigt försämra sam-

ordningen av informationsmaterial som lagras i äldre system med material i nya system. Det av utredningen förordade alternativet H med angivande av socknen med ett kodnummer är behäftat med betydande nackdelar eftersom det förutsätter att förbindelsen med det nya systemet sker via en mängd kodlistor. Riksarkivet bedömer alternativet B vara det bästa och billigaste från arkivvårdssynpunkt. Den kostnadsökning som detta alternativ innebär i förhållande till alternativ H bedömer ämbetsverket som obetydlig i jämförelse med de fortlöpande indirekta kostnader som ett val av alternativ H skulle föra med sig.

Ortnamnsarkivet i Uppsala framhåller att dess uppgift i sammanhanget är att söka motverka att våra nedärvda ortnamn, som till viss del ändå försvinner genom landsbygdens och samhällenas omstrukturering, inte genom en alltför genomgripande beteckningsreform utsätts för ytterligare risk att utplånas ur allmänhetens medvetande. Från denna synpunkt innebär, enligt arkivets mening, de flesta av de av utredningen presenterade beteckningsalternativen klara förbättringar i jämförelse med den år 1968 beslutade reformen. Ortnamnsarkivet finner alternativ B vara det som bäst garanterar ortnamnens fortbestånd.

RRV, kulturgeografiska institutionen vid Stockholms universitet och *SKTF* önskar ytterligare undersökningar i frågan. *RRV* framhåller att utredningens förslag visserligen till stora delar uppmärksammat den kritik som riktats mot beteckningsreformen, bl. a. har kommunernas indirekta kostnader nu uppskattats och vidare har hänsyn tagits till de kulturhistoriska värdena i bevarandet av olika ortnamn. Med hänsyn till det samlade reformarbetets omfattning är det emellertid angeläget att bl. a. de långsiktiga kostnadskonsekvenserna klargörs. *RRV* ifrågasätter om inte ett ställningstagande till utredningens förslag bör sättas in i ett vidare perspektiv där hela reformarbetet prövas i syfte att finna en så rationell helhetslösning som möjligt. *SKTF* anser att utredningens förslag kan läggas till grund för ett principbeslut men framhåller bl. a. att ytterligare detaljstudier bör göras innan definitiv ställning tas till frågan om helt namn, namnförkortning eller sifferkod skall anges på mellannivån i fastighetsbeteckningen.

CFD redovisar konsekvenser för nämndens verksamhet av ett genomförande av utredningens olika beteckningsalternativ. Enligt *CFD*:s mening bör de alternativ undvikas som innebär genomgripande ombyggnader av de tekniska systemen eller medför omfattande förseningar av fastighets- och inskrivningsregisterreformerna på grund av den s. k. engångsåjourföringen av de maskinella registren som fordras innan de manuella registren kan slopas. De modifieringar av tekniska system som krävs vid ett genomförande av utredningens förslag bedöms av *CFD* vara väl avgränsbara och kan också relativt väl överblickas i fråga om tids- och resursåtgång. *CDF* avstyrker alternativen B, C, F, G och I.

Datasamordningskommittén anser att förslaget inte försämrar förutsättningarna för samordning mellan olika ADB-system med uppgifter om fastigheter men påpekar att det inte innebär någon lösning av frågorna om utbyte av uppgifter mellan olika system eller samkörning av olika register.

Länstyrelsen i Gotlands län tillstyrker utredningens förslag varigenom nuvarande gårdsnamn och kvartersnamn i princip bevaras orubade. I fråga om den allmänt lokaliseringdelen av fastighetsbeteck-

ningen föreslås emellertid den jämkningen att kommun anges med kod och socken med namn. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* för fram samma förslag. För fastigheter inom stadsregisterområde bör enligt länsstyrelsens trakt- och blockindelning även i fortsättning ske enligt 1968 års system.

SLF redovisar flera skäl för att bibehålla socken som registerområde och framhåller att en god lösning bör prioriteras framför snabb driftstart och låga kostnader. Föreningen betraktar alternativ D som det bästa i fråga om de nuvarande jordregisterområdena men anser att även det av utredningen förordade alternativet H innebär klara fördelar jämfört med det beslutade beteckningssystemet.

Sällskapet S:t Eskil i Eskilstuna uttalar stor oro över beteckningsreformens genomgripande konsekvenser i dess nuvarande utformning. Sällskapet önskar behålla såväl socken- och kvartersnamnen som by- och gårdnamnen och ser därför med tillfredsställelse på utredningens förslag. Den föreslagna sifferkombinationen för socken- eller stadsdelsnamn bör dock enligt sällskapets uppfattning bytas ut mot socken- resp. stadsdelsnamnet.

Utredningens undersökningar, alternativa beteckningsätt, m. m.

Flertalet remissinstanser nöjer sig med att referera utredningsmaterialet utan att närmare kommentera utredningens uppläggning och genomförande. I en del fall förekommer emellertid påpekanden och synpunkter. *Riksarkivet* pekar på att kostnadsundersökningarna har omfattat enbart kommunernas indirekta kostnader och att en liknande undersökning för statliga myndigheter, banker och försäkringsbolag kunde ha varit befogad. *RRV* efterlyser en mera allsidig belysning av utredningsförslagets kostnadskonsekvenser. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län*, *Huddinge kommun* och *SKTF* saknar en beräkning av de anpassningskostnader som följer av reformen i ett längre tidsperspektiv. *Lantmäteristyrelsen* håller för troligt att de indirekta kostnaderna för reformen i Nacka skulle ha blivit lägre om beteckningsrevisionen där genomförts samtidigt med övergången till ADB-registret. Styrelsen framhåller bl. a. att ADB-registret helt eller delvis har ersatt vissa av de manuella register som man nu måste komplettera med de nya beteckningarna. Vidare efterlyser styrelsen en uppskattning av den rationaliseringseffekt som beteckningsreformen inneburit för Nacka. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anser att utredningen har behandlat beteckningsreformens konsekvenser med ett för kort-siktigt tidsperspektiv och tagit för stor hänsyn till de tillfälliga omläggningskostnaderna. Några remissinstanser, bl. a. *Malmö* och *Helsingborgs kommuner*, menar att utredningen närmare borde ha undersökt förutsättningarna för en anslutning av den föreslagna områdeskoden till församlingsindelningen.

Många remissinstanser anser i likhet med utredningen att frågan om registerområde inte har så stor vikt i det nya registret. Det stora flertalet godtar de av utredningen anförda skälen för att kommun skall vara registerområde. Flera remissinstanser menar att socknen inte längre har så stor betydelse i administrativa sammanhang. *Lantmäteristyrelsen* framhåller att uppluckringen av jordregistersockenindelningen på grund av fastighetsbildning över sockengräns medför att jordregistersocknarnas omfattning alltmer kommer att avvika från den ur-

sprungliga, kulturhistoriskt intressanta sockenindelningen. Några remissinstanser har dock framfört önskemål om att socken bibehålls som registerområde. *Länsstyrelsen i Gotlands län* framhåller att socknarna genom sin i regel goda arrondering har visat sig vara mycket stabila och därför också lämpliga som byggstenar i olika administrativa indelningssystem. Eventuella olägenheter av att fastighetsbildning över sockengräns numera är tillåten bedöms av länsstyrelsen som mycket begränsade. *Enköpings kommun* menar att socknen lever kvar i folks medvetande som ett geografiskt lokalisering begrepp, ett begrepp som dessutom överlevt flera ändringar i den administrativa indelningen. *Sveriges allmänna hypoteksbank* anser att socken är att föredra som registerområde, eftersom fastighetsregistreringen därmed blir oberoende av ändringar i den administrativa indelningen.

Remissyttrandena innehåller i viss utsträckning synpunkter av principiell art på registerbeteckningarnas utformning. Bland de frågor som diskuteras märks betydelsen av enhetlighet, krav på integrationsmöjligheter och behov av lokaliseringseffekt.

I fråga om krav på beteckningarna från integrationssynpunkt framhåller *CFD* att det är angeläget att för registerbeteckning fastställs en största längd som endast i undantagsfall får överskridas. Detta krävs inte av *CFD*:s egna system men är däremot nödvändigt för vissa andra ADB-system som innehåller fastighetsinformation. Även *lantmäteristyrelsen* och *länsstyrelsen i Kalmar län* anser att registerbeteckningarna, med hänsyn till hanteringen i såväl manuella som maskinella rutiner, inte bör bestå av för många bokstäver eller siffror och inte heller innehålla för många led.

En allmänt utbredd uppfattning bland remissinstanserna synes vara att registerbeteckningarna skall ha en viss lokaliseringseffekt. I frågan om hur denna effekt skall nås råder emellertid delade meningar. Enligt *lantmäteristyrelsen* är den första förutsättningen för att en fastighetsbeteckning inom en kommun skall få lokaliseringseffekt att det i beteckningen ingående trakt-, by- eller gårdsnamnet är unikt. Ett system som tillåter att flera trakter inom en kommun har samma namn, åtskillda endast av en sifferkod, är enligt styrelsen olämplig. Några remissinstanser framhåller allmänt att ett särskilt led, t. ex. sockennamn, i fastighetsbeteckningen mellan kommunnamnet och trakt-, by- eller gårdsnamnet bidrar till lokaliseringseffekt.

De i yttrandena förda diskussionerna innehåller ofta jämförelser av för- och nackdelar med olika alternativa beteckningssätt. Yttrandena anknyter härvidlag nästan genomgående till de av utredningen uppställda alternativen A—J. I några fall förekommer att man har tagit upp något ytterligare alternativ.

Alternativen C, E, F och G i utredningen röner ingen större uppmärksamhet. Alternativen avstyrks eller lämnas utan kommentarer genomgående i yttrandena.

Utredningens alternativ A behandlas mest ingående av de remissinstanser som förordar alternativet med eller utan modifiering.

DON och *lantmäteristyrelsen* menar att detta alternativ kan kompletteras genom att man för särskiljande av de s. k. kollisionensnamnen utnyttjar, inte bara sockennamnet såsom exemplifierats i utredningen, utan även väderstrecksbemärkingar e. d. *Lantmäteristyrelsen* vill inte tillstyrka att modifieringen av de nuvarande riktlinjerna för reformen drivs så långt att man fortsättningsvis tillåter beteckningsbyten endast

för fastigheter som bär kollisionsnamn. Det finns, menar styrelsen, andra fall då beteckningsändringar bör komma till stånd. En naturlig anpassning av namnskicket till tätortsutvecklingen bör tillåtas. Vidare bör enligt styrelsen ägoförhållanden och äganderättsförhållanden få inverka på frågan om beteckningsändringar. Styrelsen anser vidare att alla kultur- och bebyggelschistoriskt intressanta namn kan bevaras även inom ramen för det beslutade beteckningssystemet om kraven på minsta traktstorlek sänks och fastighetsägare även i fortsättningen får möjlighet att begära anteckning i registret av s. k. särskilda namn. Styrelsen är beredd att ålägga fastighetsregistermyndigheterna att ta initiativ till åsättande av särskilt namn. Styrelsen är också beredd att medverka till att effektivisera kungörelseförfarandet i samband med utställningar av förslag till traktindelning genom att i anvisningar föreskriva att underrättelser skall ske genom gruppkursband till hushållen.

Svenska bankföreningen anser att en uppmjukning av kraven på traktnamnens längd och lokalisering verkan enligt alternativ A skulle i hög grad motverka reformens negativa konsekvenser i kulturhistoriskt hänseende.

Ortnamnsarkivet anser att alternativ B är det som bäst garanterar kommun-, socken-, by- och gårdsnamnens fortbestånd. Om namn av tekniska och ekonomiska skäl bör få ta upp endast två positioner i beteckningen, vill arkivet dock föreslå en sådan jämkning av alternativ B att kommunnamnet ersätts av en kodbeteckning. *Riksarkivet*, som också förordar detta alternativ, betonar vikten av kopplingen mellan äldre och nyare arkivmaterial. En modifiering av den beslutade reformen bör enligt arkivets mening innefatta ett återinförande av sockenbegreppet i fastighetsbeteckningarna. Riksarkivet finner att alternativ B ger en klar och direkt anknytning till nu gällande system för jordregisterfastigheter och att det är det bästa och billigaste alternativet från arkivvårdssynpunkt.

Alternativ D innebär i princip att socken återinförs som registerområde i det nya registret. De remissinstanser som förordar detta alternativ, anser i allmänhet att den omständigheten att ett prefix för t. ex. län måste införas vid förekomst av socknar med samma namn inte bör utgöra något hinder eftersom detta behövs endast vid kommunikation med datasystemet. Vid kommunikation med t. ex. fastighetsägare, försäkringsbolag och andra kreditinstitut ger socken en tillräcklig precisering.

Utredningens förslag till beteckning, alternativen H och J, kommenteras av de flesta remissinstanser. Främst tilldrar sig den föreslagna områdeskoden intresse. Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag att införa en områdeskod mellan kommunnamnet och traktnamnet för att därigenom möjliggöra att i princip alla by- och gårdsnamn bevaras. Flera remissinstanser betonar vikten av att koden i så stor utsträckning som möjligt översätts i klartext. *Riksantikvarieämbetet* framhåller att det, med hänsyn till omfattningen av sockenvis förda arkiv och register, är angeläget att sockennamnen får finnas kvar som beteckningsdel i manuella rutiner. Detta förutsätter, menar ämbetet, att mot koden svarande sockennamn alltid skrivs ut i de handlingar och dokument som lämnar datasystemet. Ämbetet anser dessutom att koden i löpande text måste ersättas av sockennamnet. Denna uppfattning delas av flera andra remissinstanser. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anser att, parallellt med koden, även sockennamnet

i klartext bör kunna användas som sökbegrepp för den enskilda registerenheten, Härigenom, menar länsstyrelsen, kan det nya registret lättare användas av huvuddelen av registrets kundkrets.

Frågan om vilken administrativ eller annan indelning som koden skall anslutas till behandlas av några remissinstanser. I huvudsak diskuteras val av socken eller församling. *CFD* förutsätter att den föreslagna områdeskoden inom jordregisterområde skall avse jordregistersocken och inte församling. Härigenom vinner man den fördelen att ändringar i församlingsindelningen inte medför att berörda fastigheter måste omregistreras. Eftersom församlingsgränser inte påverkas av fastighetsbildning bör dessutom observeras att en anslutning av områdeskoden till församlingsindelningen skulle medföra att den i fastighetsregistret territoriellt avsåg ett område som inte alltid stämde överens med det område som koden representerade i folkbokförings- och taxeringsregistren. Liknande synpunkter anförs av *kammarkollegiet*, *RSV* och *SCB*. *Malmö kommun* anser däremot att församlingens stora betydelse i folkbokföringssammanhang motiverar att koden ansluts till församlingsindelningen.

DON, *lantmäteristyrelsen* och *länsstyrelsen i Uppsala län* är kritiska till införandet av en områdeskod i fastighetsbeteckningen. Enligt *lantmäteristyrelsens* uppfattning kommer införandet av en områdeskod att medföra betydande svårigheter. Styrelsen tror inte att koden får någon lokaliserande effekt eller bidrar till att bevara sockenbegreppet eller sockennamnet. Däremot kommer den, enligt styrelsen, att motverka en rationell sorteringsordning för beteckningarna, vilket vore olyckligt från arkiv- och registersynpunkt. Det finns vidare, menar styrelsen, all anledning att befara att allmänhet, myndigheter och andra organ kommer att utelämnat koden i ännu större utsträckning än man nu utelämnar sockennamnet. På grund härav måste myndigheter och andra organ, som anslutits till fastighetsdatabanken eller i sina egna informationssystem har anledning att använda fastighetsbeteckningen som sökbegrepp, ha tillgång till aktuella förteckningar över alla traktnamn och deras koder. *Lantmäteristyrelsen* befarar vidare att den föreslagna koden kan komma att konservera den, enligt styrelsens mening, konstlade gränsen mellan stadsregister- och jordregisterområden. *Länsstyrelsen i Uppsala län* anför liknande synpunkter och menar även att systemet med kodbeteckning kommer att medföra ökade risker för förväxling av fastigheter och i jämförelse med det beslutade systemet förorsaka ett betydande merarbete vid terminalhanteringen.

Några remissinstanser tar upp frågan om hur det föreslagna beteckningsalternativet påverkar förutsättningarna för samordning av det ADB-baserade fastighetsregistret med andra ADB-register med uppgifter om fastigheter.

CFD framhåller att alternativet inte torde försämra möjligheterna till samkörning. Traktbegreppet kan nämligen, menar *CFD*, betraktas som en enhet uppbyggd av dels en kod, dels ett namn. Även *datasamordningskommittén* anser att utredningens förslag inte försämrar möjligheterna till samkörning med andra system. Kommittén framhåller emellertid att förslaget inte innebär någon lösning av frågorna om utbyte av uppgifter eller samkörning med olika register innehållande fastighetsuppgifter. *Statskontoret* betonar att integrationsfrågorna är av särskild betydelse när det gäller utbyte av information mellan fastighetsdatabanken och det system för folkbokföring och beskattning som är under

uppbyggnad. Statskontoret anser att alternativen A, H och J är i stort sett likvärdiga i nämnda hänseende. SCB hävdar att av avgörande betydelse för att sambearbetningar av material från fastighetsdatabanken skall kunna ske är att den officiella fastighetsbeteckningen blir allmänt accepterad och kommer till användning i de olika registreringssystemen.

Förslaget om ett alternativt beteckningssätt för fastigheter inom kvarter, alternativ J, hälsas av många remissinstanser med tillfredsställelse. De kulturhistoriska aspekterna på bevarandet av kvartersnamnen behandlas av *ortnamnsarkivet i Uppsala*, som refererar till dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund och framhåller att ett kulturhistoriskt värdefullt material finns i kvartersnamn inom vissa stadsområden. Det är därför angeläget att dessa bevaras i fastighetsbeteckningarna. Vissa av de kommuner som har tillstyrkt förslaget konstaterar att det innebär dels att kostnaderna för omläggning av kommunala arkiv och register avsevärt reduceras, dels att den löpande verksamheten inom förvaltningarna inte behöver utsättas för störningar till följd av merarbete med införande av nya beteckningar i olika rutiner. Även andra remissinstanser framhåller värdet av att kvartersnamn bibehålls i fastighetsbeteckningar och anser att kvartersbeteckning bör få åsättas fastighet i byggnadskvarter inom fastställd stadsplan oavsett om tomtindelning föregått fastighetsbildningen eller ej.

Den av utredningen föreslagna valfriheten mellan alternativen H och J har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. *Svenska kommunförbundet* påpekar värdet av att de kommuner som redan har genomfört eller förberett en övergång till det beslutade beteckningssystemet inte behöver vidta några omfattande ändringar om valfrihet ges. Den enda åtgärd som i dessa fall behöver vidtas är att den särskilda områdeskoden måste föras in i systemet och anslutas till den indelning som bedöms lämpligast. Kommunförbundet anser det angeläget att även kommuner utan kommunal fastighetsregistermyndighet får möjlighet att påverka utformningen av fastighetsbeteckningarna inom kommuner. *Kammarkollegiet* motsätter sig däremot valfriheten i nämnda avseende och menar att fastighetsbeteckningarna inom kvarter skall vara enhetliga. Liknande synpunkter anförs av *RAK* och *länsstyrelsen i Kalmar län*. *DON* är också emot utredningens förslag i denna del. Nämn- den förutsätter — om utredningens förslag godtas — att kommun som vill att kvartersnamnen inom dess område skall få ingå i de officiella fastighetsbeteckningarna, har att visa starka skäl för sin ståndpunkt. *Enköpings kommun* och *Konungariket Sveriges stadshypotekskassa* anser att valfriheten endast skall gälla i ett initialskede.

En allvarlig invändning mot förslaget om införande av ett alternativt beteckningssätt för fastigheter inom kvarter är, enligt *lantmäteristyrelsen*, att enhetligheten i beteckningssystemet bryts. Detta kommer att medföra ökade kostnader i samband med uppbyggnad och utnyttjande av ADB-system. Genom att stadsplan i allt större omfattning läggs över byggnadsplanlagda områden kommer en mängd fastigheter med jordregisterbeteckningar att i stället få beteckningar med kvartersnamn. Förslaget leder således till en uttunning av jordregisternamnen. Styrelsen framhåller vidare att beteckningssystemet enligt RUK skapar en klar åtskillnad mellan det administrativa begreppet tomt och begreppet fastighet belägen i kvartersmark. Det föreslagna systemet innebär att man återinför samma beteckningar för administrativt bildade enheter och rättsligt bildade enheter. Därigenom riskerar man att begreppen förväx-

las även i fortsättningen, vilket bl. a. komplicerar verksamheten hos berörda myndigheter. Med hänvisning till de varierande förhållanden som råder inom skilda kommuner vill lantmäteristyrelsen emellertid inte motsätta sig att kvartersnamn bibehålls i fastighetsbeteckningar inom kommuner som så önskar.

Uppsala kommun menar att fördelen med den alternativa beteckningen för tomt är att behovet av ändringar i register och på äldre kartor begränsas. Sådan fördel skulle man emellertid till viss del kunna uppnå redan i det befintliga systemet genom att skriva ut kvartersnamnet efter själva fastighetsbeteckningen enligt följande: Uppsala Dragarbrunn 25:1, Frigg. Det äldre tomtnumret skall vara identiskt med enhetsnumret. Denna konstruktion torde enligt kommunen också avsevärt förbättra beteckningens lokaliseringseffekt.

Sveriges jordbrukskassförbund har eget förslag till beteckningssystem för fastigheter inom kvarter. Enligt detta skall beteckningen bestå av kommunkod, stadsdelsnamn (motsvarande), kvartersnamn som trakt-, tomtnummer som blocknummer, enhetsnummer ett (1). Beteckningen exemplifieras på följande sätt: 0304-Söderås Haren 5:1.

Alternativ I för beteckning av fastigheter inom kvarter förordas av *länsstyrelserna i Stockholms och Malmöhus län* samt av *Nacka, Täby, Malmö, Helsingborgs och Landskrona kommuner*, *Nacka kommun* framhåller att alternativ I har en väsentlig fördel framför alternativ J genom att kvartersnamnet läggs på blocknivå. Bl. a. erhålls härigenom en bättre lokaliseringseffekt. Liknande synpunkter framförs av *Täby kommun*. *Malmö kommun* menar att alternativ I möjliggör en enklare och billigare redovisning av fastighetsindelningen på kartor genom att samma traktindelning kan användas för såväl stadsågor som fastigheter i tomtbok. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* ställer sig tveksam till förslaget om införande av ett alternativt beteckningssystem för fastigheter inom kvarter eftersom ett av huvudsyftena med reformen är att åstadkomma enhetligt uppbyggda fastighetsbeteckningar. Om ett alternativt system likväl införs, anser länsstyrelsen att alternativ I är avsevärt bättre än det av utredningen förslagna alternativet J, främst på grund av att det får bättre lokaliseringseffekt.

Några remissinstanser berör i sina yttranden det föreslagna beteckningssystemets konsekvenser för redovisningen av socken- och fastighetsindelningen på olika kartor. RAK behandlar mer ingående vad förslaget innebär för ekonomiska kartan i nämnda avseenden. RAK framhåller att fastighetsredovisningen på ekonomiska kartan enligt nu föreliggande planer genomgående skall ske enligt jordregistret. Detta gäller även vid den återstående nyutgivningen, eftersom denna avser områden där beteckningsrevision inte kommer att vara genomförd vid tidpunkten för kartans utgivning. Ett genomförande av den beslutade beteckningsreformen enligt RUK skulle således innebära att beteckningar och gränser för ett stort antal på ekonomiska kartan redovisade fastigheter blev inaktuella. Den ekonomiska kartan skulle därigenom få en avsevärt minskad användbarhet, såvida inte en revidering av fastighetsredovisningen kom till stånd. En sådan revidering skulle enligt RAK medföra väsentliga kostnader. Utredningens förslag innebär däremot att jordregistrets och därmed också den ekonomiska kartans fastighetsbeteckningar blir identiska med det nya fastighetsregistrets beteckningar. Om utredningens förslag genomförs kommer alltså ekonomiska kartans användbarhet i huvudsak att bestå

utan revidering av fastighets- och sockenredovisningar. Det torde dock bli erforderligt att, i vart fall vid nyutgivning, införa sockenkoden på kartan.

Lantmäteristyrelsen framhåller att principerna i det nu pågående arbetet med framtagande av råd och anvisningar för upprättande av primärkarta medger en uppbyggnad av tre olika typer av fastighetsgränser. Samma beteckningssystem används i de av Kungl. Maj:t fastställda grundkarteföreskrifterna. Styrelsen menar att det vid kartutnyttjandet är svårt att hålla isär fler än tre gränsbeteckningar, om man inte vill acceptera mycket stora linjebredder. Utredningens förslag medför att en fjärde gränsbeteckning (kodområdesgräns) måste införas och leder därmed till att vissa av gränsbeteckningarna måste föras med ryttare i form av tvärstreck eller liknande. Detta blir betungande vid såväl manuell som maskinell ritning och gör dessutom kartbilden svårsläst. Förslaget innebär beträffande befintliga stadsregisterkartor och primärkartor inom stadsregisterområden visserligen att arbetena på grund av beteckningsreformen minskar något genom kvartersbeteckningarnas bibehållande. Jämfört med arbetet vid ett genomförande av RUK:s beteckningssystem är dock besparingarna enligt styrelsen helt marginella.

Riksantikvarieämbetet anser att sockengränser och sockennamn bör införas även på andra kartor än sådana som redovisar fastighetsindelningen. Sockenindelningen har, enligt ämbetet, nämligen ett stort allmänt intresse och uppgift om socken behövs dessutom av geografiskt betingade skäl.

Några remissinstanser väcker frågan om utredningens förslag motiverar ett bibehållande av uttrycken *trakt* och *trakt* *namn*. *Svea hovrätt* menar att man, om utredningens förslag godtas, bör överväga att i berörda författningar införa ordet *by* i stället för *trakt*, indela registerområde i socknar och byar samt ange att registerbeteckningen inom registerområde utgörs av sockennamn, bynamn och registernummer. *Riksantikvarieämbetet* påpekar att benämningen *trakt* enligt utredningens förslag kommer att tillämpas på så små områden att användandet skulle stå i strid med allmänt språkbruk om en sådan benämning blev gängse. Enligt ämbetets mening kan den nuvarande termen *trakt* *namn* med fördel ersättas av *registernamn*. För själva området på marken torde annan benämning än nu gängse — *by*, *hemman*, *lägenhet*, *kvarter* — inte vara nödvändig.

Utredningen har i sin rapport omnämnt att lantmäteristyrelsen i anslagsframställning för budgetåret 1974/75 föreslagit inrättande av en rådgivande nämnd i ortnamnsfrågor. *Svea hovrätt* och *riksantikvarieämbetet* anser att en sådan nämnd bör inrättas. Enligt ämbetets mening bör nämnden även vara ansvarig för beslut i ortnamnsfrågor eller ha att efter beredning föredra ortnamnsfrågor för kulturminnesvårdande myndighet.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Utdrag av statsrådsprotokollet den 8 mars 1974	2
1 Inledning	2
2 Fråga om ändrade riktlinjer för fastighetsregisterreformen	4
2.1 Gällande ordning i fråga om fastighetsregistreringen	4
2.2 1968 års fastighetsregisterreform	4
2.2.1 Reformens huvuddrag	4
2.2.2 Fastighetsbeteckningsreformen	5
2.2.3 Fastighetsbeteckningsreformens konsekvenser i vissa avseenden	6
2.2.4 Lantmäteristyrelsens anvisningar	7
2.2.5 Reformens genomförande	8
2.2.6 Kostnader för reformen	9
2.3 Kritiska synpunkter på fastighetsregisterreformen	9
2.3.1 Inledning	9
2.3.2 Kostnaderna för beteckningsreformen	9
2.3.3 Kulturhistoriska synpunkter	11
2.3.4 Statsmakernas åtgärder med anledning av kritiken ..	11
2.4 Civildepartementets utredning	12
2.4.1 Inledning	12
2.4.2 Nackaundersökningen	12
2.4.3 Uppsalaundersökningen	14
2.4.4 Undersökning av alternativ till det beslutade beteck- ningssystemet	16
2.4.5 Utredningens överväganden och förslag	19
2.5 Remissyttrandena	22
3 Driftsystem	23
4 CFD:s anslagsframställning avseende budgetåret 1974/75	24
4.1 Driftsystem 1	24
4.2 Driftsystem 2, m. m.	26
4.3 Programindelning	27
4.3.1 Förberedelser för reformgenomförande	27
4.3.2 Reformgenomförande	27
4.3.3 Produktion	28
4.3.4 Försöksverksamhet	28
5 Departementschefen	28
5.1 Inledning	28
5.2 Fråga om ändrade riktlinjer för fastighetsregisterreformen ..	29
5.3 Anslagsfrågor	36
6 Hemställan	38
Bilaga	
Sammanställning av remissyttrandena	39